

קונטרס

הבינוני

פרשת
בא
תשפ"א

שנה ג' חוברת י"ח

שיעורי

הרב שמעון שפיצער שליטיא
הנלמדים בבית המדרש 'בית אהרן'
רח' פחד יצחק 5, ביתר עילית ת"ו

הבינוני 

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

A PROJECT OF



שמעו ותחי נפשכם!!

האזינו למאות שיעורים השווים לכל נפש
הנאמרים מדי יום ביומו בכל מקצועות התורה
והחסידות מסודרים להפליא ומלאים כל טוב

קול הבינני

בארה"ב

718-686-8300

ארץ ישראל

072-257-7726

להצטרף לקבלת השיעורים או החבורות

באימייל ולשלוח הערות:

info@lomdoschasidus.com

H0722577726@gmail.com

347.351.2400 / 053.311.0743



שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

מפתח הענינים:

מדור אמונה ובטחון שיעור פ"ה

השרשת ידיעות האמונה על-ידי אור התורה

שיתבררו הידיעות ויתאמתו בלב האדם \ כמה מדרגות בידיעה\ כמה מדרגות בידיעה שעל ידי ראייה\ הידיעה השקרית חיה וחזקה\ רמת נוגדנים הנצרכת לנצח המחלה\ גילוי השקר משפיל ומעליב\ גילוי שקר מרכזי ומהותי משפיל פי אלף\ עולם הטבע - השקר הגדול ביותר\ התענג על ה' זה לעומת זה עשה האלוקים\ בלי אמונה אין כלום\ בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין\ נר ה' נשמת אדם\ הדרך ללמד לגוף שכל העולם הבל הבלים\ אל יחסר המזג\ יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום\ חוזרים לאביי ורבא\ המאור שבה מחזירו למוטב\ כה תאמר לבית יעקב\ נשים במאי זכיינן מסירות נפשן של בנות ישראל\ שעשני כרצוננו\

יום שני פרשת בא - ה' שבט ה'תשפ"א

כח ההתחדשות - גאולת מצרים

הרה"ק רבי יהודה אריה לייב בהרה"ק רבי אברהם מרדכי זיע"א -
ה"שפת אמת" מגור

אל יתיאש מן הרחמים\ אינו מתעיף מלהודות לה' \ עצה לביטול הקלות\ קראו לפני אברך\ צערו של צדיק בסגירת הגמרא \ בטלה מביאה לידי עבירה\ רצון יראיו יעשה\ אין כל חדש תחת השמש\ שהם עתידים להתחדש כמותה\ שכל טוב לכל עושיהם\ ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה\ תוספות מוח על-ידי הנחת תפילין וניחננו לעבוד את ה' כאשר עם לבבנו\ עד שתכלה רגל מן השוק\ שינוי מזלו של אדם\ נסיון הרגילות בהנחת התפילין\ שינויים מתחוללים בכל עת\ חזקה העשויה להשתנות\

יום שלישי פרשת בא - ו' שבט ה'תשפ"א

הבטחת התורה למי שמרגיש שכלו בוחותיו

כשלחו כלה גרש יגרש אתכם מזהו\ הקב"ה חשבה לטובה\ משל למשיגיה המבקש להטיב עם תלמיד הישיבה\ קושי האדם להיות תמיד במלחמת השרדות\ מלחמות שנראות כבלתי מנוצחות\ עוד נגע אחד אביא על פרעה\ וקוי ה' יחליפו כח\ נחת רוח של הקב"ה\ כשמהפכים הרע לטוב\ יום הנחמה מכוסה מן האדם\ אלמלא יצר הרע חדותא

דשמעתתא לא הויל שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני קבלת בהירות על ידי אש התאווה עשרת הדברות כנגד עשר מכותו מכת בכורות כנגד לא תחמוד בצלח חמדתי וישבתי

מדור עיון תפילה שיעור ד'

מודה אני לפניך שהחזרת בי נשמותי

יש לך שעת הכושר הזמן הטוב ביותר להשאיר רושם של הודאה בלב כמו שהדיבור הוא ענף המחשבה כן הדיבור השני אל הראשון הדיבור משנה את מהות האדם בוודאי ייענה בתפילותו כוח אמירת ספר התהלים קודם התפילה ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלוקיך המחזיר נשמות לפגרים מתיס פריעת בעל חוב קודמתו ביטול והכנעת הלב על-ידי ההודאה מחשבה מצטרפת לדיבור חסד ה' שמחזיר את הנשמה לפנים משורת הדין אולי יתקן את אשר עיוותו שכר המתבונן שישמח ביסוריו

מדור שבת קודש

בורא מיני בשמים ובוה הריח – חלק ב'

טבא לשתא דטבת ארמלתא מלאכי השרת מריחין את ריח התפילות ריחא מילתא הוא כוונת אברהם בתפילתו על ישמעאל הכנת הלב כדי ליתן ריח טוב לתפילה הנותן ריח טוב בפירותו טעם כעיקר דאורייתא מלמד שנכנסה עמו ריח גן עדן אל תיקרי בגדיו אלא בוגדיו יעקב עשה עצמו בעל תשובה אם תוציא יקר מזולל הוצאת הריח הפנימי לחוץ תבשיל של שבת ריחו נודף ריח הבשמים מעורר את הנשמה

מדור הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי דוד ב"ר שלמה צבי מלעלוב זיע"א

וזכנו לגדל בנים ובני בניס מיגו דהוי דופן לענין עירובין בלבי צפנתי אמרתך גוי ששבת חייב מיתה לא תאספון הסתיר את גאונותו באמצעות צדקותו דרשתו בישיבה של מעלה ענוותן ושפל ברוך עם אחיו החולה דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה כילה חמתו על עצים ואבנים דוד מלך ישראל חי וקיים

לזכות אליעזר בן פיגא ומשפחתו

לע"נ הרב בן ציון בן הרב יקותיאל יהודה ז"ל, נדבית בנו הר"ר אהרן האלפערט הי"ד

מדור אמונה ובטחון שיעור פ"ה

השרשת ידיעות האמונה על-ידי אור התורה

ושהוא חזק מכל חזק ואין אחד יכול לעכבו, ושהוא פועל בכל עת למען סיפוק צרכיו כי הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל, ואפילו יביא עובדות וסיפורים עליהם, אך עדיין יישארו בגדר דיבורים בעלמא ולא יהיו ברורים ומאומתים אצלו.

ונמצא שעיקר שאלתנו הוא מה יעשה האדם כדי שידיעות אלו יתבררו ויתאמתו אצלו יותר, כי אז תהיה האמונה מושרשת בלבו כל-כך, עד שתפיסתו על העולם תשתנה כליל ויהיה לבעל בטחון אמיתי. איננו מבקשים לדעת עוד ידיעות ועוד חידושים, אלא אנו מחפשים בעיקר איך לברר ולאמת אותן ידיעות שלמדנו כבר, ולקבוע אותן עמוק עמוק בלב כיתד שלא תמוט.

כמה מדרגות בידיעה

לשם כך נקדים: כשעוסקים במושג שנקרא 'ידיעה', עלינו לדעת שיש בו כמה וכמה מדרגות, עד שאי-אפשר לחלק בין היודע לאינו יודע בלבד, אלא גם בן יודע לחברו, כי יש מי שיודע את הידיעה רק באופן שטחי, ויש מי שיודע אותה ביתר בהירות, ויש מי שיודע אותה בעוד יותר בהירות, וכן הלאה עד בלי סוף.

ראיה לדבר ממה שאמרו חז"ל (ר"ה

שיתבררו הידיעות ויתאמתו בלב האדם

התבקשתי להרחיב הדיבור בענין המעיק על לבם של רבים וטובים, היות שאנו עוסקים תמיד בדיבורי חז"ל בענין הבטחון ומביאים סיפורים ועובדות מבעלי בטחון שבטחונם עמדה להם, מה נעשה שבדרך כלל כשבאים לידי נסיון, לפתע נשכח הכל ונמשכים במוח ובלב אל עולם הטבע כאשר בטוחים שאם נעשה כך וכך, יועיל לנו. אמנם כן, כשיושבים ליד הספר, חיזוקי הבטחון נעימים וערבים לאוזן, אבל לאחר מכן, כשסוגרים את הספר וחוזרים אל החיים הפשוטים, פעמים הרבה אין השפעת הלימוד עושה רושם מפני שנמשכים אל עשיית ההשתדלות. מה נוכל לעשות כדי שגם כשנהיה עסוקים בענייני העולם, נוכל לחיות את מה שרבינו בעל חובת הלבבות מלמדנו.

אכן רבינו המחבר בתחילת הפרק השלישי (הפרק שאנו עומדים בו), דבריו ברור מללו שהדרך היא על-ידי שיתבררו ויתאמתו בלב האדם יסודות הבטחון. רבינו אומר לנו בזה, שיתכן שישנן האדם תדיר את הידיעות הנחוצות שהקב"ה יודע מה טוב לו ושהוא עושה את הטוב ביותר בשבילו,

הידיעה השקרית חיה וחזקה

ולענייננו: כאשר האדם רואה את העולם כפי שהוא נראה מבחוץ, דהיינו על כל המתרחש בו בין אדם לחברו ובין איש לאשתו, ועל כל מה שמעורר את הלב בתוקף, עליו לדעת שהידיעה השקרית הבאה אל מוחו בעקבות ראיית עיניו, שנראה בגלל שפלוני עשה כך נעשה לו כך (פלוני הרס לי את השידוך... פלוני גזל לי את כספי... בגלל פלוני צריך אני להמתין עכשיו), היא ידיעה חיה וחזקה מאוד, ואם היינו יכולים למדוד את בהירותה ולנקוב עליה במספר בין אחת לאלף, היינו נוקבים במספר הקרוב לאלף. ונמצא מעתה שכאשר האדם פועל להשריש בלבו את הידיעות האמיתיות שאינן עולות בקנה אחד עם הידיעות שהוא רואה בעיניו, עליו להבהירן כל-כך עד שיגיעו בבהירותן לכל הפחות כמותה ידיעה שקרית שבאה לו מתוך ראיית עיניו.

ולכן כל עוד האדם יושב ולומד, היות שאינו רואה אז בעיניו את העולם השקר, אם תבוא אליו ידיעה אמיתית, כגון מה שכתב בספה"ק באר מים חיים שאם נגזר על האדם שיקבל סכום כסף, לא יצטרך לעשות מאומה בשביל לקבלו, כי הכסף ירדוף אחריו, יהיה לו קל מאוד לקבל ידיעה זו ולהתחזק על ידה, שהרי היא נמצא אז אצלו במספר שלושים, בעוד הידיעה השקרית כמעט ואינה קיימת אצלו כשהוא יושב על הספר. אולם כשיצא אל העולם הגדול ויצטרך להתמודד עם ענייני הטבע, אז תהיה הידיעה השקרית שעל ידי ראייתו החושית, חזקה יותר מן הידיעה

כה, ב) "לא תהא שמיעה גדולה מראה", אשר מזה אנו למדים שהרואה איזה דבר, נעשית ידיעתו בענייניו בלי שום דמיון למי שרק שמע על אודותיו. ולמשל: אם אחד שמע על אודות איש אחד או אפילו דיבר אתו בטלפון במשך שעה ארוכה, כשיתראה עמו לאחר מכן פנים אל פנים, יתרגש בלבו — אה, זהו פלוני... מדוע הוא מתרגש? והלא כבר שמע עליו ואפילו דיבר אתו בטלפון! אכן כל עוד לא ראהו בעיניו, היה חסרון בחיבורו לאותו אדם, וכיון שראהו נעשה ביניהם חיבור חזק ונעשית ידיעתו יותר ברורה.

כך הוא לענין כל דבר, וכגון לענין מקומות מסוימים או צדיקים מסוימים ששמע עליהם האדם, שכל עוד לא ראה אותם בעיניו, ידיעתו בעניינם קלושה מאוד, וכשיראה אותם, רק אז תהיה ידיעתו בהירה.

כמה מדרגות בידיעה שעל ידי ראייה

אולם גם בידיעה שעל ידי ראייה יש כמה מדרגות, ולכן תראה שתקנו חז"ל למי שלא ראה את חברו זמן רב, שכאשר יראהו יברך ברכת שהחיינו או ברכת מחיה המתים, וזאת מפני שידעתו שיש לו על חברו הלכה ונחלשה ככל שעבר הזמן מאז ראה את חברו. ומאידך אם הוא רואה את חברו מדי יום, הלא יודע הוא ומכיר בו היטב מפני שהוא קשור עמו בחיבור חזק.

וכן אם ראה האדם איזה חידוש בהלכה ועכשיו אינו מצליח להזכר בו, הרבה פעמים אינו נובע מחולשת זכרונו, אלא מזה שלכתחילה לא היתה ידיעתו בה ידיעה חזקה. הא לך שגם בידיעה שעל ידי ראייה יש כמה וכמה מדרגות.

את הידיעות השקריות...

גילוי השקר משפיל ומעליב

וכעת נבאר עוד: השקר שעולם הטבע משקר לאדם, הוא השקר הגדול ביותר שקיים בעולם. הנה האדם מרגיש מושפל מאוד כשגילה שמישהו רימה אותו על ידי שקר, וכמה מדרגות בדבר, ולמשל: אם הגיע אליו אחד וסיפר לו על הוצאות רפואה עצומות שיש לו מחמת כמה מחלות שפקדו את בני ביתו ונתעוררה רחמנותו ונתן לו נדבה הגונה, ובסוף נודע לו שהלה רימה אותו ואין לו שום הוצאות רפואה. הנה הגם שירגיש מושפל על שרימה אותו בשקר, עדיין יהיה לו במה לנחם את עצמו, וכה יאמר: הלא פלוני זקוק לכסף, כי אלמלא כן לא היה מחזר על הפתחים, אלא שהוסיף מלח ותבלין כדי לעורר את רחמנותו...

או כעין זה אם יאמר לו פלוני שנערמו עליו מאה אלף דולר חובות, ויתרום לו ביד נדיבה, ולאחר מכן ייודע לו שיש לפלוני רק שמונים אלף דולר חובות, ומה שאמר מאה אלף, מפני שלפי דעתו כבר הגיע זמנו לעשות למטבח שבביתו שיפוץ רציני בשווי של עשרים אלף דולר. אף כאן, הגם שהאדם ירגיש מרומה, לא יתהלך מחמת כן שבור במשך שבוע שלם, כי ינחם את עצמו שעכ"פ פלוני בעל חוב גדול, אלא שהוסיף על הסכום כדי לעורר את רחמנותו.

גילוי שקר מרכזי ומהותי משפיל פי

אלף

אולם כשהאדם מגלה שיש איזה דבר שהיה חי עמו מעודו ועד עצם היום הזה, ובכל מהותו הסתמך עליו, ועכשיו נודע

האמיתית, ולכן יהיה לו קשה עד מאוד להתמלא אז בהרגשת בטחון.

אמנם כן, אילמלא היה לומד האדם "באר מים חיים", היה מגיע בידיים ריקות מול אותה ידיעה שקרית שבאה במוחו על ידי ראייתו החושית ואז לא היה לו כלל במה להלחם עמה, ועכשיו שלמד "באר מים חיים" ושאר דיבורי הצדיקים בענין הבטחון, הוא בא עכ"פ עם ידיעות אמיתיות בידו, הגם שהן קלושות, ויש לו עכ"פ במה להלחם בידיעתו השקרית.

אך סוף כל סוף, כדי שיוכל האדם לנצח את הידיעה השקרית שנכנסת בו על ידי ראייתו החושית, עליו לעמול ולהתייגע עד שידיעות הבטחון תהיינה בהירות אצלו בתכלית הבהירות, לא פחות מאותן ידיעות שנכנסות במוחו על ידי ראייתו החושית, ואכן בשביל זה הוא יזדקק ללא ספק לעצות מיוחדות.

רמת נוגדנים הנצרכת לנצח המחלה

הנה בהיותנו בתקופת הקורונה, יכולים אנו להמשיל זאת למי שנדבק ב'וירוס' שהדבר תלוי ברמת הנוגדנים (antibodies) שבדמו, ואם היא תהיה גדולה מספיק כדי להתגבר על הוירוס, לא יחלה, ועוד זאת נתן הקב"ה עצה בלבות בני אדם ברוב רחמיו וחסדיו שיוכלו להעלות את רמת הנוגדנים על-ידי חיסון (vaccine).

אף כאן, בשביל שלא יחלה האדם בעמדו בשעת נסיון, לא די לו שילמד קודם לכן ויתחזק וישמע סיפורים מאלפים, אלא הוא צריך להעלות את רמת הנוגדנים של בטחון גבוה כל-כך, עד שיוכלו לנצח לגמרי

שהיה שקוע מכף רגל ועד ראש בשקר ורמאות.

עולם הטבע – השקר הגדול ביותר

ולענייננו: השקר של עולם הטבע מקיף את האדם מכל צדדיו באופן חזק כל-כך, עד שלעתיד לבוא, כשיתברר לנו שהיינו כחולמים, נרצה להתחבא באדמה מרוב בושה. ויתכן שיהיה האדם מסודר מבחינה חיצונית, הוא נותן צדקה, מתפלל וקובע עתים לתורה, אך סוף כל סוף, שאיפתו היא תמיד שהכל יסתדר לו ויתאים לעולם השקר, שהרי כל מגמתו אינה אלא שיהיה לו מעמד מכובד בין חברי הקהילה, ואע"פ שאינו אומר זאת בקול, הלא מוחו שקוע בה ללא הרף – איך אוכל שלא להתפלל ושלא ליתן צדקה, והרי אז יושיבוני בספסלים האחרונים... ובשביל זה הוא פועל גם ללא הרף להרבות את הונו, כדי שיהיה מכובד בעיני הבריות וכדי שיוכל למלא את תאוותיו. כל מאוויי לבו הם שיהיה 'מוצלח'. הוא רוצה מאוד מאוד להיות 'מוצלח' ולא 'כשלון' ח"ו, והיות שאי-אפשר להיות מוצלח בעיני הבריות כאשר הילדים אינם הולכים בתלם, לכן הוא מוכן להשקיע הון רב בשביל חינוך בניו ובנותיו, וכן הוא מוכן להרבות בתפילות ותחנונים ולהוזיל נהרות של דמעות מעיניו כדי שיהיו לו חתני רבן, ואכן הוא זוכה לחתנים מיוחדים מאוד, עדיני נפש ואצילי מידות, אבל סוף כל סוף כל מאווייו ותשוקותיו הם שהתמונה תהיה מושלמת וכך יהיה מקובל על הבריות.

הנה אם יתברר לו לאדם ביום מן הימים שכל זה היה שקר וכזב, מה היה אכפת לך איך אחרים מסתכלים עליך? הלא

שהוא שקר גמור, הרי זה מערר את שלווותו באופן חמור כל-כך עד שלפעמים אינו יכול לחזור לעצמו אפילו לאחר כמה שנים.

דוגמא לדבר: האדם סבר שפלוגי הוא צדיק נשגב והאמין בו בכל לבו ומסר את נפשו בשבילו, וביום בהיר אחד נודע לו שאינו לא צדיק ולא בן צדיק, אלא להיפך, הוא אדם שפל מאוד, מעולם לא עבד את ה' ומעולם לא חולל מופתים, תמיד רק אחז את העינים ורימה את המסתופפים בצלו, והנה אף הוא נתפס ברשתו. הלא כי אז תהיה פגיעתו עמוקה מאוד ויקשה לו מאוד להתאושש ממנה, וכל כך למה? משום שהידיעה שהתבררה אצלו כשקרית לא היתה ידיעה חיצונית בלבד, אלא היתה ידיעה שהלך והסתמך עליה שנים הרבה, ואפילו הוציא בגללה כספים לרוב.

כך הוא טבע האדם, כל אימת שמתברר לו על ידיעה מסוימת שפעל על פיה יומם ולילה והסתמך עליה כל כולו במשך שנים הרבה, שהיא שקרית, הוא מרגיש פגוע עד עמקי נשמתו ואינו יכול למצוא נוחם לנפשו.

דוגמא נוספת: היה לו לאחד חבר קרוב מאוד, וכל-כך קרוב היה אליו עד שהיה מגלה לו את כל סודותיו הכמוסים. אולם לאחר עשר שנים, התברר לו, שבמשך כל אותן שנים, כל פעם שגילה סוד לחברו, הלך מיד והעביר את סודו לשונאיו, הלא אז לא יוכל להרגע בשום אופן, ולא רק בגלל הנזק שחברו גרם לו, אלא גם מפני שהסתמך על חברו כל-כך וכל מה שעשה היה על סמך הידיעה שחברו אוהב אותו עד מאוד ובשום אופן לא יעשה לו דבר שיוכל לסבב לו איזה נזק, והנה נודע לו שכל זה שקר וכזב ונמצא

שהוא קונה דרך לימודו, חלשות מאוד כנגד הידיעות שמושרשות במוחו מחמת ראיית עיניו, והמלחמה כבדה מאוד, ולוואי שיימסרו במלחמה זו גבורים ביד חלשים רבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים. הידיעות יכולות אמנם לעשות סדק בעולם החושך, הן יכולות לעשות מעין ליצנותא דעבודה זרה, אבל בשביל לנצח זקוקים לכח מיוחד.

זה לעומת זה עשה האלוקים

ובכן, מהו אותו כח שנתן לנו הקב"ה כדי שיהיו שני הכוחות זה לעומת זה? והלא כל אותם חיזוקים וסיפורי ההשגחה פרטית הנשמעים בפי כל לעולם לא יגיעו לאותה מדרגה של בהירות בלב האדם כמדרגת הבהירות של ידיעת העולם השקר!

אכן הכח שנתן לנו הקב"ה הוא כח לימוד התורה. כשהאדם יושב ולומד באמת, לא ברפרוף בעלמא, אלא יושב בקדושה וטהרה ומפלפל כדת של תורה כאשר לכו יוקד באש אהבת התורה, הידיעה הנכנסת אז למוחו ולבו, מגעת למדרגת בהירות במספר אלף, ואינן דומות כלל לאותן ידיעות הבאות על ידי שמיעת דברי חיזוק וסיפורים או אמרות שפר של צדיקים. הן ודאי שגם אמרות שפר של צדיקים תורת אמת הן, אלא שבהן יחסר לפעמים חלק היגיעה, כי היות שהאדם יושב בנחת והתורה נכנסת באזניו בלי יגיעה, הוא דומה אז כמי שמתרפק על דברי חיזוק בעלמא. מה שאין כן היושב ומתייגע בתורה, ואפילו עוסק בשור שנגח את הפרה, כי הוא מחמת יגיעתו, הידיעות נכנסות במוחו ולבו באופן שונה לגמרי, באופן שישפיעו על השקפתו לשנותו לגמרי.

להיות מוצלח בעיני הבריות הוא שקר שאין למעלה ממנו, נפשו בוודאי תתערער עליו וכמעט שלא יוכל לחזור לעצמו. אכן הדבר כולל עניינים רבים מאוד, כגון האופן שבני אדם מתלבשים והמתנות ששולחים למחותנים, והכל בגלל מה יאמרו הבריות. המוח שקוע כל-כך בשקר עד שאי-אפשר אפילו להבין זאת בשכל. אילו היה האדם חי במדבר, היה חי חיים אחרים לגמרי, אך כיון שהוא חי בין אנשים, מיד הוא נמשך לתוך העולם השקר והוא מתחיל לחיות אך ורק כדי לרצות את סביבתו, ומזה הוא שואב חיזוק לעצמו וחיזוק לבני משפחתו.

התענג על ה'

בדרך אגב נביא דבר חיזוק בענין זה: מרן ה'חזון איש' זצ"ל אמר: אין הקב"ה דורש מן האדם שלא יקבל עונג וכבוד, שהרי שני אלה מזוון הנפש הם, והנפש אינה יכולה לחיות בלעדיהם, אך מבקשים מן האדם שיטול אותם מהמקום האמיתי.

אם נתבונן, נראה שתאות הממון נובעת אך ורק משני אלה, עונג וכבוד, אשר עליהם סובבים והולכים כל חיי האדם. ואמנם אם יזכה האדם להבין שמקיום התורה והמצוות יוכל לקבל עונג וכבוד אמיתיים, יפנה לקבלם משם, אך כל עוד לא יעבוד האדם על כך, ימשיך ליטלם ממקורות מפוקפקים, כי כזה הוא העולם, עולם של שקר.

עכ"פ היות שהאדם בזה העולם שקוע בים של שקר, והעלטה מסתירה ממנו את האמת עשרים וארבע שעות ביממה, ואף גם בשבת ויו"ט וביום הכיפורים ואפילו בתפילת נעילה, נמצא שהידיעות האמיתיות

בלי אמונה אין בלום

הלא התכסיס הגדול ביותר של היצר הרע הוא למנוע את האדם מן האמונה, שהרי פסגת כל המצוות היא האמונה, וכשיש לו לאדם אמונה יש לו כל, ולהיפך כשאמונתו מתערערת בלב, אז מתגברים עליו הנסיונות, הן נסיונות בעניינים שבין אדם לחברו, הן נסיונות בענייני תאוות העולם הזה, וכן הלאה, כי כשהאמונה חלשה רואה האדם את העולם הזה, וממילא נעשה לו קשה מאוד עד בלתי אפשרי להתגבר על נסיונותיו.

וכן כתב בספה"ק "תולדות יעקב יוסף" (פרשת קרח) שבלי אמונה לא יתכן שיהיה האדם באחדות עם ישראל, כי איך יוכל לאהוב את מי שעשה לו עול כאשר אינו מאמין שמאת ה' יצא הדבר. וזה לשון קדשו: ענין אחדות המסור ללב, אי אפשר לאדם שיבוא למדרגה זו, כי אם שיש לו האמונה בו יתברך, שכל הסיבות הבאה אל האדם, בין על ידי חברו בין על ידי שום נכרא, הכל בהשגחה פרטית ממנו יתברך. ועיין שם שביאר בזה מאמר חז"ל (מכות כג, ב): בא חבוקק והעמידן על אחת, שנאמר (חבוקק ב, ד) וצדיק באמונתו יחיה.

בראתי יצר הרע בראתי לו תורה

תבלין

ובכן, היות שהתכסיס הגדול ביותר של היצר הרע הוא למנוע את האדם מן האמונה, הרי שהתורה היא עצה לאמונה, שהרי כך אמר הקב"ה לבניו (קידושין ל, ב): בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה - אין אתם נמסרים בידו, ואם אין אתם עוסקין בתורה - אתם נמסרים בידו.

בדרך כלל סבורים אנו שהיצר הרע שחז"ל מדברים עליו, הוא יצר התאוה וכו', אך האמת שכל היצרים הם רק ענפים, והשורש הוא אותו שקר שהעולם הזה מראה לאדם, ועליו אמר הקב"ה שהעצה לנצח אותו, הוא לימוד התורה. כשהאדם לומד תורה ביגיעה במשך שעה שעתיים, הסתכלותו על העולם משתנית. גם 'בעלי בתים' צריכים לדעת זאת, שהרי אם לא יקדישו שעתיים ביום ללימוד ברציפות, יתקשו מאוד מאוד להאמין באמת ובתמים בהשגחה הפרטית.

כל מאמרי חז"ל, כגון "המאור שבה מחזירו למוטב" (פתיחת איכה רבתי), או מה דאיתא בווה"ק (ויקרא) שהמשכים באשמורת הבוקר לעסוק בתורה, התורה מודיעה לו את חובותיו והוא יודע אז בדיוק מה עליו לתקן, כולם מורים על זה הענין שלתורה יש כח מיוחד ליתן בהירות באמונה לאדם, באופן ששום מעשה או דיבור של חיזוק לא יוכל ליתן לו.

נר ה' נשמת אדם

אמור מעתה: כאשר האדם עוסק בדיבורי אמונה ובטחון, הרי הוא כבונה כלי מתוקן שיחזיק את האמונה, אבל כדי שהאמונה באמת תיכנס בו ותתחיל לפעול את פעולתה, מוכרח הוא להתייגע בתורת ה', כי רק אור התורה יכול להכניס נשמה לאותו גוף שבנה באמצעות הסיפורים ודברי החיזוק, רק אור התורה יכול ליקח ידיעות שהם במספר מאה ולהעלותן למספר אלף.

וסיבת הדבר, כי רק כשהאדם נותן מזון לנשמתו, הוא מרגיש את נשמתו, אך אם אינו נותן לה מזון, אע"פ שהיא נמצאת

אפשר לומר לשכל שהעולם הוא שקר. הענין הוא שהשכל כבר יודע זאת, אך הגוף אינו יודע. איך גורמים לגוף שיידע? התשובה היא – על ידי לימוד גמרא בעיון וביגיעה.

והוסיף ה'שרף' מקאצק בדברו אל חתנו: בשירת האזינו, כשמשה רבינו אמר "יערוף כמטר לקחי, תזל כטל אמרתי", פעל בזה שדברי התורה ישפיעו על הגוף החומרי כמטר המשקה את האדמה שמגדל צמחים. בדברים אלו נפרד הרועה הנאמן מצאן מרעיתו, להורות להם שאם יתייגעו היטב בתורה, התורה תשנה להם את מהותם.

אל יחסר המזון

נמצאנו למדים שהעוסק בתורה ביגיעה (ובאופן הנכון, דהיינו בענוה ובביטול, בקדושה וטהרה) ואינו לומד הלכות ומוסרי האמונה והבטחון, הוא זוכה על ידי אור התורה לעדינות מיוחדת, אלא שעדיין חסרות לו הידיעות הבסיסיות איך להתייחס לכל דבר בחיים. ומאידך, הלומד הלכות ומוסרי האמונה והבטחון ואינו מתייגע בלימוד התורה, הוא מקבל כלים לבטחון בה', אבל עדיין אין לו את הנשמה שתתן לו הכוחות שידיעות אלו יוכלו להתגבר על ידיעות העולם השקר. אך כששני אלה מתמזגים, דהיינו כאשר האדם עוסק באמונה ובטחון ומשנן אותם, ובנוסף לכך הוא עוסק בתורה ביגיעה ובעיון, הרי הוא מקבל כח עצום לראות את העולם

אצלו, אינו מרגיש אותה ואינו יודע אפילו שהיא נמצאת אצלו. והרי זה דומה ללב, שכל עוד אינו פועם בחזקה, אין האדם מרגיש בו, ורק כשיתחיל לפעום בחזקה מחמת התרגשות, רק אז ירגיש בו. אף כאן, כשהאדם מרגיש עונג רוחני, רק אז הוא מרגיש את נשמתו.

הדרך ללמד לגוף שכל העולם הבלים

בספר "אביר הרועים"¹ מובא מעשה ששמע מפיו קדשו של הרה"ק ה'אבני נזר' מסאכטשוב זי"ע"א, שפעם לא היה בקו הבריאות והרופאים פקדו עליו ליתן מנוחה לנפשו והזהירוהו באזהרה חמורה שלא לאמץ את מוחו בלימוד העיון. בלית ברירה לא למד רק הביט בספרים קדושים. כשכנס לחתנו הקדוש ה'שרף' מקאצק זי"ע"א, נשאל מפיו באיזה ספר קרא היום. השיב לו שקרא בספר מוסר בשם "בחינות עולם"² המדבר על כי העולם כולו הוא הבל הבלים. אמר לו חותנו הקדוש כמתמיה: מה חידש המחבר ההוא שמהביל את עולם הזה? ! הלא השכל של האדם בלאו הכי יודע שהעולם הוא הבל הבלים, ואין צריך לראות זאת בספר. השאלה היא איך תוכל להסביר זאת לגוף המורכב מבשר ודם. אכן, על ידי לימוד דף גמרא אחד בעיון ויגיעה, אזי גם הגוף יבין שהעולם הוא הבל הבלים. הוא אשר אמרנו. אפשר לדבר אמונה,

¹ ספר תולדות הרה"ק ה'אבני נזר' מסאכטשוב זי"ע, ליקט וסידר תלמידו הגה"ח רבי צבי יהודה הלוי מאמלאק זצ"ל מח"ס 'מלחמות יהודה'.

² להגאון הגדול רבי ידעיה הפניני ז"ל המכונה הברדשי מפרובינצא וגלה לברצלונה שבספרד. בשעת המלחמה על לימוד הפילוסופיה כתב 'כתב התנצלות' בעד חכמי פרובינצא.

זיע"א: הרבי מדבר הרבה על כוחות הכפירה שהרימו ראש, מה יהיה בעוד חמישים שנה? אם עכשיו המצב כבר נורא כל-כך, מה יהיה אז? השיב הרה"ק בחכמתו: **אם לא יבוא המשיח, נחזור אל אביי ורבא.**

זהו היסוד. כשהאדם עוסק בספר "חובת הלבבות" ואומר ללא הרף אני מאמין ומפרש אותם בשפת המדינה, ויחד עם אלה הוא עוסק בהוויות דאביי ורבא, הוא מקבל על ידי יגיעת התורה שלו את הכח להוציא לפועל את מה שהוא לומד ולהתגבר על השקר שהעולם מראה לעיני האדם.

הרה"ק **רבי אהרן מבעלזא זיע"א** אמר: היצר הרע יניח אתכם לומר תהלים, יניח אתכם ללכת למקוה, ויניח אתכם להתרים אחינו בית ישראל לצרכי מצוה, רק **גמרא לא יניח לכם ללמוד, כי על ידי לימוד הגמרא הוא מת.** הנה כי כן, **היצר הרע משקיע את כל מאמציו כדי למנוע את האיש היהודי מלימוד הגמרא, כי הוא יודע שהכל תלוי בזה,** ושאיין שום דבר אחר שיכול לפעול את מה שהוא פועל.

המאור שבה מחזורו למוטב

כשפעם התלונן בפניו אחד כי יש לו הרהורים רעים שאינם נותנים לו מנוח, הורה לו ללמוד כל יום שני דיבורים במהרש"א. מאוחר יותר סיפר אותו יהודי שדיבורי המהרש"א שלמד מדי יום, ממש ניקו לו את מוחו. אכן מלבד כח הקדושה המיוחד שבדיבורו מהרש"א כנודע, עוד יש בזה גם הענין הפשוט, כי כל דיבור במהרש"א הוא חשבון נפלא המחשב את מהלכי הגמרא

באופן אמיתי ולא ללכת שולל אחר השקר הנוצץ.

יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום

הגה"צ **רבי ישראל יצחק רייזמאן זצ"ל**³ סיפר, שאביו הכין לו סדר לימוד, וכה כתב לו: תקום לפנות בוקר, תלמד חומש רש"י, פרק משניות, דף גמרא עם רש"י ותוספות, דף שו"ע, זוהר הקדוש וכו'. ואז כתב לו: דע לך, שכל יום בקומך משנתך אתה נכנס לעולם מגושם מאוד המעקם את השכל כל יום מחדש, וכמו שאמרו חז"ל "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום", אין לך ברירה אחרת אלא שתלמוד סדר לימוד זה מיד בקומך משנתך, וכך תמלא את נשמתך במזוניה הראויה לה...

כך דיברו כל הצדיקים תמידין כסדרן, שהדבר היחיד שיכול להועיל לאדם לראות את האמת הנעדרת, היא להתייגע בתורה. כששאלו את הרה"ק **רבי דוד משה מטשארטקוב זיע"א** מה יהיה באחרית הימים? איך יחזיקו מעמד כאשר החושך תכסה ארץ? אמר: **עצה אחת יש לי, שישליכו את עצמם לימה של תורה, כי רק זה יועיל להם להנצל מאותו חושך.**

כל הדברים האחרים, הם דברים חיצוניים. האדם אמנם זקוק להם, כי בלאו הכי, יחסרו לו הידיעות הנכונות, אבל את הנשמה לכך יקבל האדם רק על-ידי יגיעה בתורה.

חוזרים לאביי ורבא

פעם שאלו את הרה"ק **מסאטמאר**

³ חבר ביד"ץ העדה החרדית וראב"ד קהילות החסידים בירושת"ו.

כנים אנו בדברנו שאי אפשר להגיע לאמונה ובטחון ללא יגיעה בתורה, איך יוכלו הנשים להגיע לאמונה ובטחון?

הא תינח קטנים שהרי מצד מצות החינוך מוטל עלינו רק להרגילם בקיום המצוות אע"פ שאין להם עדיין דעת להבינן היטב, וכשיגדלו יזכו להבין, ואף לענין האמונה כך הוא, מספרים להן מעשיות של השגחה ואומרים להם דברי חיזוק, ומקווים שכשיגדלו תועיל להם התייגעותם בתורה להכניס נשמה לכל אותם סיפורים ודברי חיזוק ששמעו בקטנותם. אבל נשים הלא אינן מתייגעות בתורה כלל, ואיך יגיעו לאמונה אמיתית?

נשים במאי זכין

מבארים המפרשים⁴ שזהו באמת עומק שאלת רב (ברכות יז, א): "נשים במאי זכין?" כי הנה כל המפרשים תמהים שם על השאלה, שהרי הנשים מוסרות נפשן למען קדושת שמו יתברך בהבאת ילדים לעולם ובגידולם וחינוכם, היתכן לשאול במה יזכו לעולם הבא? ביארו המפרשים שהשאלה היתה לענין התורה, שהרי יש נקודה אחת בנפש היהודית שאפשר להגיע אליה רק על ידי לימוד התורה, ועל כן שאל רב: איך יגיעו הנשים לאותה נקודה מאחר שאינן עוסקות בתורה. לא היתה השאלה איך יזכו לעולם הבא, כי עולם הבא בוודאי יהיה להם לרוב. השאלה היתה איך יזכו בעולם הזה למה שהגברים זוכים לו באמצעות לימוד התורה. הן כך כתבו הספרים הקי⁵ שהעולם

והתוספות מכל צדדיו, ודבר זה מנקה את מוח האדם.

הפלא הוא שהאדם יוכל ללמוד מסכת תמורה, או מסכת יבמות, וזה מה שיועיל לו להכניס נשמה בכל דיבורי האמונה והבטחון שהוא לומד, ובלעדיו לא ישאו פרי. יכולים לראות זאת בחוש, שמי שאינו משקיע בלימוד תורה בעיון, אע"פ שהוא עוסק באמונה ובטחון, אין הידיעות משפיעות לו ככל הצורה להפוך לבעל בטחון אמיתי.

ובגלל כן, כל מי שרוצה להיות בעל הבית ירא ושלם, מי שרוצה להצליח בענייניו, עליו לבקש מהקב"ה שיתן לו את הפנאי ואת כוחות הגוף והנפש כדי שיוכל להקדיש כמה שעות ביום ללימוד התורה, כי בלעדי זה, לא תקבל נשמתו את מזונה וממילא יראה את העולם השקר כאילו העולם האמיתי.

כה תאמר לבית יעקב

נסאלת השאלה: הלא מפורש דיבר קרא: "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל", הרי שהתורה ניתנה גם לנשות ישראל ואפילו הזכירו אותן לפני הגברים, ונמצא שהן מחויבות בכל התורה כולה, ורק ממצוות עשה שהזמן גרמא פטרו אותן מפני שיש להם את תפקידים המיוחד להם, וכפי שכלל ישראל מחולק לפי מדרגות בין כהנים, לויים וישראלים, כך הוא מחולק בין גברים לנשים, כל אחד ותפקידו, אבל אין שום ספק כלל שבנקודות היהדות הנשים מחויבות לא פחות מן הגברים. ומעתה אם

⁴ ראה 'מראית העין' למרן החיד"א ז"ל, כאן בשם הרבי ר' יונתן ז"ל. וכן ב'פתח עינים' אשר לו.

⁵ רב בשלה"ק חלק 'תולדות אדם'.

אלא בוודאי כח סגולי הוא שכיון שהאדם נותן לנשמתו את מזונה, ממילא האמונה נשרשת בלב.

ושוורש סגולה זו, שכאשר האדם מתייגע באמת בלימוד התורה, הוא מוכרח להשקיע בתורה את כל ראשו ורובו, וממילא יש בו משום ביטול להקב"ה, שהרי הוא משליך אחר גוו את כל העולם הזה ומשקיע את עצמו בימה של תורה, וביטול זה שאינו דבר קל כלל וכלל, הוא ביטול שאי אפשר למצוא במקום אחר, והיות שעשה מה שהוטל עליו וביטל את עצמו לרצון ה', נותן לו הקב"ה בשכרו את ידיעת האמונה. השגת הידיעה אינו באופן ישיר בעקבות היגיעה, אלא הוא בבחינת יגעת ומצאת, הוא יגע במקום אחד והקב"ה ממציא לו מציאה ממקום אחר.

ומעתה אין שום קושי להבין שאף הנשים, היות שהן מבטלות את עצמן בשביל החלק האחר הנצרך ללימוד התורה, והן מסייעות לבניהן ולבעליהן שיוכלו להתמיד על לימודן, והלא יש להן יגיעה מרובה בזה ומסירות נפש, שהרי כל יום יש להן רצונות מסוימים והן מוותרות עליהן כדי שלא לבטל את בעליהן או את בניהן מסדרי לימודן, ולפעמים יש שכל המשפחה כולה, כולל הבנות שבקרבה נאלצות לזוטר על דבר מה שהן חושקות מאוד, וכגון לצאת לנופש, והכל משום שאי אפשר לבטל את הבן מסדרי לימודו.

ברור הדבר שאף הנשים נחשבות כמתייגעות בתורה, לא פחות מבעליהן, ולכן זוכות אף הן בתורת מציאה שדיעת האמונה תשרש בלבן.

שעשני ברצוני

לא זו אף זו, המהר"ל מפראג זיע"א

הבא של האדם לא יהיה שכר חדש שיקבל, אלא הוא העולם שהוא עצמו בונה לעצמו בהיותו בעולם הזה, וכמו שפירש בספה"ק בית אהרן "עולם הבא – עולם שכבר בא", כי מה שבונה האדם בעולם הזה, זה מה שיהיה לו בעולם הבא, ונמצא שאף אם נפרש כוונת השאלה "נשים במאי זכיין" לענין העולם הבא, סוף כל סוף השאלה היא איך יזכו לעבוד בעולם הזה בידיעה הנכונה כדי לבנות לעצמן את העולם הבא שלהן.

מסירות נפשן של בנות ישראל

והנה רבי חייא השיב שם לשאלת רב: "באקרוי בנייהו לבי כנישתא, ובאתנויי גברייהו בי רבנן, ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן" [בזכות שהן דואגות ללימוד התורה של בניהן, ומביאות אותן למקום לימוד בבית הכנסת, ובזכות שהן מאפשרות לבעליהן לשנות בבית המדרש].

מבואר מזה שהיות שהן מסייעות לבניהם ובעליהן ללמוד תורה, ובעלדיהן לא היו יכולים ללמוד, לכן הן זוכות למה שהגברים זוכים באמצעות לימוד התורה. ונראה ביאור הדבר שהן נוטלות שכרן מצד הדין כעין יששכר שנטל חלק בתורתו של זבולון. אך לפי האמור קשה להבין הדברים כפשוטם, כי סוף כל סוף אין להן יגיעת התורה, וכל יגיעת אינה אלא סביב סביב ולא בלימוד תוספות ומהרש"א, איך ישיגו אותה בהירות בידיעת האמונה שאי אפשר להשיג ללא אור יגיעת התורה.

אכן ביאור הדברים הוא כך: כשאמרו שהתורה משרשת את ידיעת האמונה באדם, הלא בוודאי באופן של סגולה הוא, שהרי לפי השכל אי אפשר להבין מדוע יגיעה במסכת יבמות תועיל להשריש את האמונה בלב האדם,

תפקידן ומבטלות את עצמן במסירות נפשן, הן מגיעות לאן שהגברים מגיעות. סוף דבר: קניין הידיעות באמצעות לימוד סוגיית הבטחון היא אמנם חלק נחוץ מאוד, אך חוץ מחלק זה זקוק האדם לעוד חלק, והוא - יגיעת התורה, כי באמצעות היגיעה הגוף נשקט והנשמה מתעוררת לתחיה, וכפי שהיה אצל ריש לקיש, שגופו נחלק על ידי התורה, וכשזה נעשה אזי ישים האדם אל לבו איך משתנית ראייתו על הדברים המתרחשים ובאים בעולם.

כתב שהקב"ה ברא ותיכן את נשמות הנשים באופן שיוכלו להשיג את ידיעת האמונה בלי יגיעת התורה. הגברים, אילולי יתייגעו בתורה, לא יוכלו להשיג אותה ידיעה, ולכן נאמר אצל זבולון "שמח זבולון בצאתך ויששכר באהלך", שמח זבולון בצאתך היינו לעולם הבא, כי הגם שיזכה לעולם הבא על שתמך בלומדי התורה, בעולם הזה לא יזכה לאור האמונה, מפני שסוף סוף לא התייגע בתורה. אבל הנשים אינן זקוקות לכך, כי הן קרובות יותר לרצון העליון, וכפי שהן מברכות שעשני כרצונו, וכשהן ממלאות את

יום שני פרשת בא – ה' שבט ה'תשפ"א

כת התחדשות – גאולת מצרים

הרה"ק רבי יהודה אריה לייב בהרה"ק רבי אברהם מרדכי זיע"א –
ה"שפת אמת" מגור – נסתלק לגנוי מרומים ביום ה' שבט ה'תרט"ה

אל יתיאש מן הרחמים

אינו מתעייף מלהודות לה'

ואכן אחי ה'שפת אמת' הרה"צ רבי
שמעון חיים אלטר זצ"ל אמר בשם אחיו:
אבי קרא לי יהודה על שם הודאה, בעבור
שנתרפא ממחלתו והביאני לעולם, וכמו כן
אני רואה בעצמי שכל היום והלילה איני
מתעייף מלהודות לה'.

עצה לביטול הקללות

במכתב ששלח לקרובו הרה"ח ר'
מאיר לנדשטיין ז"ל שלא היה בקו
הבריאות, כתב לו ה'שפת אמת': כאב לי
לשמוע שאינך בקו הבריאות, אמנם דע לך
שב**מדרש** איתא שאין מפסיקין בקללות
(שבפרשת התוכחה) שאינו בדין שבני יהו
מתקללין ואני מתברך, ונמצא לפי זה, שאם
האדם מתייסר ביסורים, והרי הוא כקורא
בקללות, והוא מפסיק באמצע ההודות לה',
אין הקללות יכולים להתקיים בו, כי אינו
בדין שבני יהו מתקללין ואני מתברך...

עוד יש לנו לשון ה'שפת אמת'
(פרשת ויגש): שמעתי מא"ז מו"ר
[ה'חידושי הרי"ם] זצלה"ה שנקראו יהודים
על שם **שמודין להשי"ת על כל דבר קטן**
וגדול שידועין שהכל ממנו יתברך. וכן יש
הרבה לשונות ב'שפת אמת' המורים כולם

בשנת תר"ו, בהיות אביו בן שלושים
בלבד והוא עדיין לא נולד, חלה ונפל
למשכב, ונראה היה שהוא הולך להפטר מן
העולם. שלח אביו ה'חידושי הרי"ם' זיע"א
שיתפללו עליו, וכן שלח קוויטל אל הרה"ק
מקאצק זיע"א. אז הגיע הרה"ק מראדזימין
זיע"א אל החולה ואמר לו: עצה טובה יש
לי, שתתפלל אל הקב"ה שיוסיף לך שנות
חיים כדי שתוכל להביא בן זכר לעולם. כמו
כן לחש ה'חידושי הרי"ם' באזניו: דע לך
שיש דעה בקרב המחברים שהאדם מצווה
לרצות לחיות, והוא מפורש בפסוק "ובחרת
בחיים". והוסיף: תקוותי שתרצה באמת
לחיות ותתרפא ותזכה להביא בן זכר לעולם.
כיון ששמע זאת החולה, התפלל להקב"ה:
רבונו של עולם, תן לי במתנה עוד שנה כדי
שאוכל להוליד בן זכר ואקרא לו בשם יהודה
מלשון הפעם אודה את ה'.

כך הוה, הוא נתרפא וכעבור שנה אחת
הוליד בן זכר. בשמחת הברית ניבא עליו
אביו שיזכה לעזור לאחיו מישראל ולהודות
לה'. התכוון בזה, שהוא קורא לו בשם יהודה
לא רק על שם ההוה, להודות לה' על לידתו,
אלא גם על שם עתיד, כי עתיד זה הילד
להודות לה'.

אך ה'שפת אמת' העריכו מאוד. בתשובה אחת ביורה דעה בענין כשרות הריאה, כותב ה'שפת אמת' לרבה של פיעטריקוב שהוא מורה היתר בדבר בתנאי שר' מאטל המתגורר בעירו יצטרף אף הוא להתירו.

היו לו לר' מאטל שני אחים בשם ר' מאיר ור' נתן. פעם התעורר סכסוך כספי בין ר' מאטל לאחיו ר' מאיר שהיה חסיד גור, והחליטו להתייצב לדין תורה אצל ה'שפת אמת'. לבית דין של פיעטריקוב לא אבו ללכת מפני שידעו שאב"ד פיעטריקוב יתיירא לפסוק כנגד ר' מאטל. בבואם אל ה'שפת אמת', לא נתנו לר' מאיר להכנס. אמר ר' מאיר לאחיו ר' מאטל: כנס אתה! לי אין נותנים להכנס כי אני נמנה על החסידים, אבל אתה אורח הנך ובטח יתנו לך להכנס. ר' מאטל אכן נכנס אל ה'שפת אמת', אך כעבור רגעים אחדים בלבד חזר ויצא.

התפלא אחיו: היתכן שברגעים אלו הספקת להציג בפניו את כל השתלשלות הדברים?! השיב לו ר' מאטל: לא, לא דיברתי אתו מאומה בדבר הסכסוך הכספי, אך אני מוחל לך על כל הכסף. גברה פליאתו של אחיו ר' מאיר. הסביר לו ר' מאטל: נכנסתי אל ה'שפת אמת' וראיתי את הצער העמוק שיש לו בגלל אילוצו לסגור את הגמרא כדי לדבר אתי, אינני מסוגל לגמור לו שוב צער זה. אין כל זה שווה לי. קח לך את כל הכסף, העיקר שלא אצטרך לגרום שוב לסגור את ספרו...

בטלה מביאה לידי עבירה

לפנינו מעשה שראוי לכל אחד לדעתו: פעם הגיע יהודי בא בימים אל ה'שפת אמת' ושאל אותו היות שהוא מחזיק

על דבר אחד, שאם האדם רוצה להתקרב אל ה', עליו לקום ולהודות לו.

קראו לפני אברך

חתנו הגה"ק רבי חנוך צבי לעווין זצ"ל אב"ד בענדין היה פעם אצל הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זיע"א. סיפר לו הרה"ק מבעלזא כי פעם בראש השנה בעמדם לפני התקיעות, הרים אביו הרה"ק רבי יהושע את טליתו מעל פניו ואמר: לא ידעתי שלאברך בגור יש דעה חזקה כל-כך בשמים...

הן יתום מאב היה, וכשזקנו ה'חידושי הרי"ם' נסתלק, לא רצה ליטול שרביט ההנהגה מחמת צעירותו, אלא העבירו להרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זיע"א, ואולם לאחר ארבע שנים כשהרה"ק מאלכסנדר נסתלק, לא נותר בפניו ברירה ונטל את שרביט ההנהגה בהיותו עדיין בן כ"ג בלבד. הנה כי כן, על אברך צעיר זה אמר הרה"ק מבעלזא: לא ידעתי שיש לו דעה חזקה כל-כך בשמים... הסתלקותו היתה בהיותו בן נ"ח ואמר עליו הצדיקים: חי היה עם ח"ן ונסתלק עם ח"ן.

אחד מהדברים שבגינם לא אהב שיכתירוהו לרבי, היה בשל ידיעתו שיפסיקו לקרא בשמו, ורצונו היה שיקראוהו בשמו יהודה ויזכרו להודות לה'.

צערו של צדיק בסגירת הגמרא

הוא זכה לאור עצום בתורה בכל חלקי התורה, וזכה לדביקות עצומה בתורה ולהתמדה שהיתה למעלה מן ההשגה. בעיר פיעטריקוב התגורר יהודי בר אוריין בשם ר' מאטל הורביץ שלא היה נמנה על חסידיו גור,

וכמה יסודות בעבודת ה', וזה תוכן הדברים: שלמה המלך אמר בקהלת "אין כל חדש תחת השמש", ויסוד הדבר שמאז בריאת העולם אין שום דבר חדש נברא בעולם, וכדאיאתא במסכת פסחים שאפילו פתיחת פי האתון ומערתו של משה ושל אליהו, וכן הלאה, כל מה שצריך להיות בעולם כבר ברא הקב"ה בעת בריאת העולם.

אכן כשהתורה אמרה "החודש הזה לכם ראש חדשים", נתכוונה לומר שמה שאמרו שאין כל חדש תחת השמש, נכון רק לאלו שנמצאים תחת השמש, דהיינו אומות העולם השקועים בעולם הזה, אבל בני ישראל יונקים מעולם הבא, וכיון שכן, יכולים הם להתחדש, כי בעולם הבא יש חדש.

שהם עתידים להתחדש כמותה

מבאר ה' שפת אמת' שבגלל זה קבע הקב"ה בטבע הלבנה שתתחדש מדי חודש בחדשו, להראות לנו שאף אנו בכוחנו להתחדש כי איננו נמצאים תחת השמש, ולכן אנו אומרים בברכת הלבנה "עטרת תפארת לעמוסי בטן שהם עתידים להתחדש כמותה", והוא חיזוק גדול בשבילנו, כי הקב"ה אומר לנו: ראו נא! בראתי בעולם בריה אחת שהיא שונה מכל כללי הבריאה, וכל הרוצה יכול לשאת עיניו השמימה ולראות שיש דבר שמתחדש, ומזה תלמדו שלא רק לעתיד לבוא תתחדשו, אלא גם עכשיו יכולים את להתחדש בכל עת ובכל זמן.

ה' שפת אמת' מפרש שהיות שאנו עתידים להתחדש, דהיינו להכנס לעולם הבא, לכן אנו כבר עכשיו שונים מכל אומות

חנות ברשותו אך אינו זקוק יותר לכסף, האם כדאי לו לסגור את חנותו ולהתיישב ללמוד תורה. השיב לו ה' שפת אמת' בזה הלשון: אם אתה סבור שכאשר תסגור את חנותך תלמד שלוש שעות ביום ושעה אחת תתבטל, עדיף שתמשיך לנהל את חנותך, כי הבטלה מביאה לידי עבירה, ונמצא שיצא שכרך בהפסדך.

רצון יראיו יעשה

ה' שפת אמת' החמיר על עצמו שלא להשתמש בגוי של שבת בשום אופן שבעולם. היה פעם משמש חדש שלא ידע מקפידתו זו. אירע אז שנכבה האור בבית המדרש, הלך המשמש וקרא לגוי והציע לו לשתות. הגוי נכנס ותמה על החשכות השוררת בחדר. אמר לו המשמש: מה אעשה ואסור לנו להדליק אור בשבת. שאל אותו הגוי: לי מותר? ענה לו: הן. הדליק הגוי את האור, שתה מה שהוצע לו לשתות, וכשגמר לשתות, כבה את הנר והלך לו... כששמע האמרי אמת, בנו של הצדיק, את מה שאירע, אמר למשמש: רצון יראיו יעשה...

אולם היו שם כמה מן החסידים שרצו בכל מאודם לעשות 'טובה' לצדיק, הלכו והזמינו גוי אחר. אף הוא הדליק את האור ונזהרו שלא יכבהו שוב. כשנכנס ה' שפת אמת' לבית המדרש, ראו איך הוא משמש בידיו כאינו רואה מאומה. ראו כולם בחוש כי הקב"ה ממלא תאוותיהם של צדיקים ושומר אותם לבל ייכשלו במה שהם נזהרים.

אין כל חדש תחת השמש

לפנינו דיבור קודש מהספה"ק "שפת אמת" פרשה זו שנת תרנ"ח, אשר בו כמה

מעולם דלמעלה לימים דלמטה. וזהו גם "יום ליום יביע אומר" - אתם יכולים להמשיך אור ממקום שהוא למעלה מן השמש ולזכות על ידי כן להתחדשות.

תוספות מוח על-ידי הנחת תפילין

ומוסיף ה'שפת אמת' לבאר שהקב"ה הודיע לנו עוד שיש מצוות שבכוחן להביא לנו אותה התחדשות, וכגון מצות תפילין, ובלשונו: **וע"י מצות התפילין שהם זכר ליציאת מצרים יכולין למצוא זה ההתחדשות, לכן בשבת אין צריך תפילין שהם עצמם אות, כי הימים שלמעלה מאירין בשבת לימים שלמטה מעצמן.**

הנה כשנתבונן בדבר זה, נראה עד כמה הוא נפלא. ידוע ממסכת ראש השנה שמי שאינו מניח תפילין, נקרא קרקפתא דלא מנח תפילין, והוא פלא, כי לכאורה היה צריך לקרא אותו יהודי דלא מנח תפילין ולא קרקפתא, מה זה שייך לראש? אכן בספרי המקובלים מבואר שבמצות תפילין נתן הקב"ה היכולת לאדם להוסיף מוח למוחו. למוח יש יכולת להתרחב, וכשאדם מניח תפילין, מוחו מתרחב ע"ז. ולכן כשאין האדם מניח תפילין, חסרה לו תוספת זו במוחו והוא נקרא קרקפתא דלא מנח תפילין.

ויניחנו לעבוד את ה' כאשר עם

לבבנו

ולדברי ה'שפת אמת' יש בזה ביאור עמוק מאוד. הקב"ה אמנם נתן מוחות לכל בני האדם, אבל את מוחות בני ישראל ברא באופן שיוכל להוסיף עוד מוח. וכשהיהודי מברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו להניח

העולם, כי כבר עכשיו אנו יונקים מהעולם הבא, וממילא אנו יכולים להתחדש בכל עת.

שכל טוב לכל עושיהם

במקום אחר (פרשה זו שנה אחרת) הביא דוגמא לכח התחדשותם של בית ישראל, מהשכל החדש שיהודי מקבל, כי הנה בדרך כלל, כשהאדם נולד בתכונות מסוימות ובשכל מסוים, אין כל אלה עתידים להשתנות, אך יהודי כשמתפלל אתה חונן לאדם דעת, הוא מקבל שכל חדש, המהווים בשבילו כלים חדשים לעבודת ה', כלים שלא היו לו קודם לכן, וכל זה מפני שהוא יהודי ויונק ממקום שהוא גבוה מהשמש.

הלא סיפורים לרוב ישנם על גדולי ישראל שבקטנותם היה לבם אטום כקרקע בתולה, וכיון שפתחו את ארון הקודש והוויזלו דמעות כמים, קיבלו לב חדש לגמרי ועלו ונתעלו בגודל השגותיהם. אין חדש תחת השמש, אבל למעלה מן השמש, יש חדש.

ושמרת את החוקה הזאת למועדה

מימים ימימה

ה'שפת אמת' מבאר על פי זה לשון הפסוק "ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה", כשהקב"ה הבטיח לבני ישראל שיוציאם ממצרים, הודיע להם שתהיה להם היכולת עד סוף כל הדורות לצאת ממצרים. הן בני ישראל בהיותם במצרים היו מוגבלים על ידי מגבלות עולם הטבע, וכיון שהודיע הקב"ה שיוציאם ממצרים, גילה להם שמעתה לא יהיו מוגבלים על ידי מגבלות עולם הטבע. וזהו "מימים ימימה" - אתם יכולים להביא אור

עד שתבלה רגל מן השוק

ועוד דבר נפלא כתב שם ה'שפת אמת' בתחילת דבריו: הנה יש יצר המוכר לכל שנקרא 'רגילות', והוא שמקרר את האדם וגורם לו לעשות הכל מצות אנשים מלומדה. והנה בדרך כלל בא האדם לרגילות לאחר שלושים יום. **עד שלושים יום נמצא עדיין הרושם של התחדשות אצל האדם**, ורק לאחר שלושים יום הוא בא לידי רגילות. ולכן אין מברכים שהחיינו אלא לדבר הבא מזמן לזמן יותר מל' יום, וכמו ברואה הים הגדול לפרקים שרק אם עברו עליו ל' יום מאז ראיית הראשונה, צריך לברך עליה. ולכן **ניתן לבני ישראל המונים ללכנה כח להתחדש מדי חודש בחודש כדי להגאל מן הטבע והרגילות.**

הוי אומר: כל פעם שעוברים על האדם שלושים יום ויש לו נסיון מצד העולם הזה ליפול לרגילות, בא ראש חודש והוא ניצל ממנה. אומות העולם בהיותם מונים לחמה, כיון שעוברים עליהם שלושים יום, מיד הם נופלים לרגילות ומוחם נרדם על מקומו. מה שאין כן בני ישראל מתחדשים בכל חודש, וממילא מרגישים חיות נפלאה בכל עת.

הנה בתחילה הבאנו על ה'שפת אמת' שמעולם לא התעייף מלהודות לה'. אכן אף זה שייך לענין זה, כי מי שמתרגל בדבר מפסיק להודות עליו, בתחילה היתה לו התפעלות ולכן הודה עליו, אבל עכשיו כשהכל זורם לו על מי מנוחות והמצב החדש נהפך עליו לרגיל, אין לו יותר כח להמשיך ולהודות. ואכן הקב"ה נתן לנו הכח להכיר בסובותיו יותר ויותר ולהתפעל מהם כל פעם מחדש ולא להתעייף מלהודות עליהם, וכל

תפילין, ומניח תפילין על ראשו, מתווסף לו מוח על מוחו. והנה כל עוד אין לו לאדם תוספת זו, מוחו מוגבל מאוד ביכולתו לעבוד את ה', הן לענין השגת החידושים הרעיוניים הנצרכים לעבודת ה', וכגון בעניינים שבין אדם לחבירו, שאז זקוק האדם בדרך כלל לרעיונות עליויים כדי לדעת איך להתנהג, והן לענין הבנת דברי התורה לאשורן ובפרט בדברים הנוגעים ליראת שמים והשקפה נכונה, **ועל-ידי התפילין מקבל האדם תוספת מוח ויוצא ממוגבלותו.**

והרי כך אנו אומרים בלשם יחוד הנחת תפילין "ומשפע מצות תפילין יתמשך עלי להיות לי חיים ארוכים ושפע קודש ומחשבות קדושות בלי הרהור חטא ועון כלל ושלא יפתנו ולא יתגרה בנו יצר הרע ויניחנו לעבוד את ה' כאשר עם לבבנו". כל זה מתקיים על-ידי תוספות המוח והלב שהאדם מקבל עם הנחת התפילין, כי כשהאדם מקבל תוספות מוח ולב, הוא נעשה קשור להקב"ה.

והנה תוספות המוח והלב הן חידושים נפלאים, כי אין הם באים כלל מן הבריאה הקיימת, אלא באה ממקום גבוה. ואמנם כל עוד היינו במצרים לא היה שייך שנקבל מתנה זו, וכיון שהיינו במצרים ונבחרנו להיות עמו של הקב"ה, אמר לנו הקב"ה: אתם עתידים לזכות לינוק מחידושים שהם למעלה מן השמש, כי בני עולם הבא אתם, ולכן אתן לכם מצוות שיועילו לכם בכך, והן מצות תפילין ומצות השבת. כל פעם שתקיימו מצוות אלו, תקבלו מוח חדש ולב חדש.

להם כח של התחדשות.

הלא לעיל נתבאר שמצות התפילין היא תוספת מוח דוגמת נשמה יתירה, ולכן כשהאדם יודע שביציאת מצרים זכה לנשמה יתירה שיוכל לקבלה על ידי מצות תפילין ושבת, הוא יודע גם שבכוחו לפעול ישועות גדולות למעלה מדרך הטבע.

נסיון הרגילות בהנחת התפילין

הנה בהנחת תפילין עצמה יש לאדם נסיון לבוא לידי רגילות, שהרי עם התפילין הוא מתעסק רק בשעת ההנחה, ולאחר מכן נעשה עסוק בתפילתו ובקיום שאר מצוות, ובדרך כלל הוא שוכח שהוא יכול לבוא לידי שמחה מעצם הדבר שהקב"ה נתן לו רשות להתפלל עם הנשמה היתירה, אשר על ידי זה יש לו כח כפול ומכופל לשנות סדרי בראשית, כי יש לו גם כח התפילין וגם כח התפילה.

אמנם הגלות מסתרת מעיני האדם לראות איך הוא משנה סדרי בראשית באמצעות הנחת התפילין ובאמצעות התפילה, אבל אנו מאמינים באמונה שלמה שביציאת מצרים קיבלנו את הכח לשנות סדרי בראשית. ונחוץ מאוד לדעת זאת, שאע"פ שאין רואים את השינויים, השינויים מתחוללים בכל אופן.

שינויים מתחוללים בכל עת

אחת מן הדוגמאות שיש להביא לכך, היא ממה שרואים בני אדם שחיו את כל חייהם באופן אחד, וביום מן הימים השתנתה כל צורת חייהם, הן לענין הפרנסה, הן לענין חינוך הבנים, הן לענין השקפת החיים והן לענין הקהילה שהם נמצאים.

זה נובע ממה שגאל אותנו ממצרים ונתן לנו המצוה לקדש את החדשים והורה לנו למנות ללבנה המתחדשת כל שלושים יום.

ונמצא מעתה שחוץ ממה שכח ההתחדשות נותן לאדם כח להשיג דברים חדשים במוחו ולבו, הוא גם נותן לו הכח להשאר מלא חיות וחיוק ולא ליפול לרגילות. כל כמה שהאדם מתבונן בזה ומבין שבהיותו איש יהודי יש לו כח זה, הוא רואה בחוש איך הוא מתקיים אצלו.

שינוי מזלו של אדם

ומכאן אנו באים לענין נוסף הקשור אף הוא לכך: הנה יודע לנו והוא מעיקרי האמונה, שהאדם יכול לשנות את מזלו על-ידי תפילה ואמונה ועל-ידי אותיות התורה. החדש הזה לכם ראשי חדשים פירושו: תדעו לכם שאתם נמצאים למעלה מן השמש. מהשמש ולמטה, כל מה שנקבע נקבע ואינו יכול להשתנות, יש לך מזל, יש דברים שצריכים לקרות לך, יש מסלול מסוים שנשמתך צריכה לעבור, כך צריך להיות. יהודי מאמין שיש כח מיוחד להתרומם מעל השמש ולשנות את המזל.

היהודי מחויב לזכור זאת תמיד, מה גם כשהוא מתפלל על אחרים. אסור לו לאדם לעשות חשבונות וליפול בגללם ליאוש. והרי כך ראינו באבי ה'שפת אמת' שכבר הגיע לשערי מות, וכיון שאמרו לו לכוון שהוא רוצה לקיים מצות ובחרת בחיים ולהביא בן זכר לעולם, המשיך תוספת חיים, והביא לעולם אור גדול. וגם בימינו רואים עובדות כאלו לרוב, בטוחים שנמצאים לקראת הסוף, ולפתע הכל משתנה לטובה, וכל זה מפני שבני ישראל אינם מוגבלים ויש

להתחדש בכל עת. ולכן אפילו רואים ילד או נער שהולך וקמל, צריך להאמין שלפתע הוא יכול להשתנות ולקבל כוחות חדשים לעבוד את ה' כימים מקדם. ראו נא כמה בחורים יש שבפתע פתאום קיבלו התעוררות והשתנו מן הקצה אל הקצה.

חוקה העשויה להשתנות

לדברי ה'שפת אמת' הוא שאנו אומרים בקידוש ליל שבת "זכור ליציאת מצרים" – אנו עובדים את עבודת השבת, אנו מרגישים שאנו מקבלים נשמה יתירה ואנו רואים שאנו יכולים להשתנות, ומזה אנו מבינים שיצאנו ממצרים, כי לכן קיבלנו את הכח להשתנות. אם רואה האדם שניסה להשתנות עשרות פעמים ולא הצליח, עליו להבין מזה שהוא צריך להניח תפילין ולומר קדש, והיה כי יביאך, מימים ימימה, כי מזה ישכיל להבין שהוא בריה העשויה להשתנות, ואע"פ שיש לו חוקה דמעיקרא שהרי כבר ניסה עשר שנים ולא הצליח, הלא חוקה העשויה להשתנות היא, שאינה חוקה.

בגיל חמישים הוא מצא לעצמו רבי חדש, הוא נמשך אליו, הוא לומד את תורתו, הוא מסתופף בצלו. כל אלה חידושים נפלאים הם, ופעמים הרבה הם מהווים גאולה לנשמת האדם.

השינויים מתחוללים בכל עת. הן גם עתה מאז התפשט וירוס הקורונה, נעשה שינוי גדול בעולם. עד אז היה נראה העולם בצורה מסוימת ומאז הוא קיבל פנים חדשות לגמרי, ויחד עם כן השתנו הבנתם של מיליוני בני אדם, השקפתם ותפיסת עולמם, מן הקצה אל הקצה. הלא אין שינוים אלה יורדים בחשיבותם ממי שעשה שינוי חיצוני, כגון מי ששינה את לבושו. **ואם לטובה הם, הלא הם באים מכח אמונתם של בני ישראל שהם יכולים לעשות שינויים. ובכן אנו מאמינים באמונה שלמה שכל תפילה, כל הנחת תפילין, כל שמירת שבת, כל אמונה בכח זה, מחולל שינויים נפלאים בעולם.**

וזהו אחד מהדברים שצריך לכוון כשמקדשים את הלבנה, להודות להקב"ה על בריה זו שברא להזכיר לנו שאף אנו עתידים להתחדש כמותה, ואשר לכן יש לנו הכח

יום שלישי פרשת בא – ו' שבט ה'תשפ"א

הבטחת התורה למי שמרגיש שכלו בוחותיו

עומדים נבהלים, מבטיחים לו שיוסיפו לו על משכורתו, מתחננים לו שישאר, אך הוא בשלו, הוא אורז את חפציו והולך לו. זו היא יציאה מכובדת.

סוף דבר, כאשר הפסוק מתאר את יציאת בני ישראל ממצרים במילים "גרש יגרש" הוא מתאר לכאורה את ההיפך מהמכוון, ודבר זה צריך ביאור. ואע"פ שבני ישראל היו בבית הכלא, עם כל זה מן הראוי היה שלא יצאו ממנו על ידי גירושין, אלא ביד חזקה ובזרוע נטויה, דהיינו ששומרי בית הכלא יעמדו מזויינין ויעכבו בעדם בכל כוחם, ואז יתגברו עליהם ויצאו כנגד רצונם. התמיהה מתחזקת לנוכח העובדה שהקב"ה מודיע זאת למשה רבינו עוד בטרם הביא על מצרים מכת בכורות, מה שנראה מזה שהתכוון להודיע לו שעכשיו עתיד להתרחש דבר זה שחיכו לו בני ישראל כל השנים הרבות ההן שעבדו במצרים בפרך, ומשמעות הדבר שאופן יציאה זה משלים את היציאה מן הגלות, ומפני שכך עדיף, והדבר אומר דרשני.

הקב"ה חשבה לטובה

מבאר ה'שפת אמת' (תרל"ד) יסוד נפלא: כל גלות היא כח הטומאה הנלחם עם כח הקדושה, וכשכח הקדושה נותן את המכה האחרונה לכח הטומאה, אזי כח הטומאה נכנע תחתיו, ולא זו בלבד שאינו

כשלחו כלה גרש יגרש אתכם מזה

מפרשה זו אנו למדים שכאשר יוצאים מן הגלות אין יוצאים ממנה כגנבים המסתתרים מעיני הבריות, אלא יוצאים בריש גלי, וכפי שמעידים הכתובים, שבני ישראל יצאו ממצרים בעצם היום הזה, ולא כפי שביקש פרעה שיצאו באמצע הלילה.

אולם לכאורה יש לתמוה על זה מלשון הפסוק "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עוֹד נִגַע אֶחָד אָבִיָּא עַל פְּרַעֲה וְעַל מִצְרַיִם אֶחָדִי כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה כְּשִׁלְחוֹ כְּלָה גֵרֶשׁ יִגְרֶשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה", כי ביציאה על-ידי גירוש חסר לכאורה ממידת ההתגלות, שהרי מי שמגרשים אותו מאיזה מקום מרגיש בושה בלבו כנודע.

יום אחד הגיע משגיח הישיבה להחלטה שאין מקומו של בחור פלוני בישיבה. מהחלטה למעשה. הוא ניגש אל הבחור לעיני כל התלמידים, ואמר לו: כך את התפילין שלך והסתלק לך, איני רוצה לראותך יותר דורך על מפתן הישיבה. תארו לעצמכם איך הבחור מרגיש בלבו, הלא כמת יחשב מחמת בושותו הגדולה. ואף אם יענה עזות ויאמר: "מזמן רציתי להסתלק מן הישיבה, תודה לך שאתה מסלקני", עדיין תהיה בושותו על פניו.

יציאה באופן מכובד שייכת כאשר האדם עבר למשל שנים הרבה באיזה מקום, ובאחד הימים הודיע שהוא עוזב, וכולם

גבוהה, כשנודע הדבר למשגיח, הוא מכניסו לחדרו ומשכנע אותו שלא יעזוב מיד, אלא יישאר עוד זמן אחד בישיבה, לראות אולי עדיין יוכל להתקדם כאן... אכן כשיעבור גם זמן זה ויראה המשגיח שהתלמיד באמת הגיע לפסגתו ויוכל להתקדם יותר בישיבה אחרת המתאימה למידתו, הוא עצמו ימריץ אותו לעזוב את הישיבה ואף יעזור לו למצוא את הישיבה המתאימה לו. אכן כן, גרש יגרש אותו מזה...

והאמת שסדר זה הוא סדר טבוע בבריאה, ולדוגמא עובר ברחם אמו, כל עוד העובר מתפתח ברחם אמו, הרחם שומר עליו ומגין עליו ומספק לו את כל צרכי חיותו, וכיון שנגמרה התפתחותו, מיד הופך הרחם את עורו והוא עצמו גרש יגרש את העובר החוצה אל העולם הגדול.

קושי האדם להיות תמיד במלחמת השרדות

מבאר ה'שפת אמת': בהיות בני ישראל במצרים, חוץ ממה שהוכרחו לעבוד עבודה קשה, עוד היו שבורי לב מרוב יגיעתם כדאיתא ב"זוה"ק (פרשת בשלח), וכן הוא מרומז בפסוק (פרשת שמות) "ולא שמעו בני ישראל אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה". המציאות שבה מרגיש האדם שהוא צריך לעבוד קשה כל-כך בשביל להשאיר בין החיים, וכל זה מבלי לראות שום פתח של תקווה, היא מציאות שגורמת להרבה בני אדם ליפול לזרועות היאוש.

האדם מוכן לעבוד קשה בגופו ובנפשו במשך זמן מוגבל בלבד, ולמשל אם הוא נפגש עם בעל חי אכזרי או טובע בים,

נלחם עמו יותר, אלא אף מסייע לו להשתחרר מכבלי אחיזתו.

הן כל מה שנברא בעולם הוא בשביל ישראל שנקרא ראשית, ובכלל זה כל הקשיים שבעולם ואף גם כוחות הסטרא אחרא, כי כולם נועדו לסייע לבני ישראל להתעלות במדרגותיהם. ונמצא שגם גלות מצרים היתה כדי לסייע לישראל להתקרב אל השי"ת, ולכן כיון שכח הטומאה קיבל את המכה האחרונה, אף הוא נתהפך על פיו ונעשה כמסייע לבני ישראל להשתחרר ממנו.

אילו היו אומרים שהקליפה המשיכה להלחם עם בני ישראל והם השתחררו ממנה על אפה ועל חמתה, אז היה נחשב שלקליפה יש כח עצמי, אלא שהקב"ה סייע לבני ישראל להתחזק עליה. ובאמת אינו כן, אלא כל ייעודה של הקליפה היתה כדי שבני ישראל יתעלו ויתקרבו אל ה' ויקבלו את התורה, ולכן באותו רגע שגלות מצרים באה לידי גמר והקליפה סיימה את תפקידה, אף הקליפה עצמה סייעה לבני ישראל לצאת ולעלות אל הר סיני.

משל למשגיח המבקש להטיב עם תלמיד הישיבה

הן אמת שכבר קודם לכן היתה הקליפה סיוע לבני ישראל, אלא שעד היציאה מן הגלות, היתה להם לסיוע על-ידי שהחשיכה בעדם, ועכשיו היא נעשית להם לסיוע באופן גלוי, והרי היא ממהרת אותם לצאת ולהתקרב אל ה'.

משל למה הדבר דומה, לישיבה שאחד מתלמידיה המצוינים מבקש לעזוב אותה ולחפש ישיבה אחרת ברמה יותר

עוד נגע אחד אביא על פרעה

ומבאר ה'שפת אמת' שכך מרגיש כל אדם בגלותו, ושהרגשה זו מתגברת ביותר לקראת סוף הגלות, בדומה ללילה שמחשיך ביותר לפני שמאיר השחר. וזהו מה שאמר הקב"ה למשה: דע לך, שאתם עומדים כבר לקראת הסוף, עוד נגע אחד אביא על פרעה, ותראו שלא זו בלבד שהגלות תסתיים, אלא אז יתהפך לבו והוא עצמו גרש יגרש אתכם מזה...

האדם לא הגיע לעולם כדי שיצטרך להיות במלחמה כל ימיו. הן אמת שהוא הגיע כדי להלחם כל ימיו במלחמת היצר, אבל לא שירגיש כל ימיו כאילו הוא טובע בים ומתקשה לנשום. **אכן ישנם זמנים של גלות, דהיינו זמנים שהאדם מרגיש שהוא טובע בים, ועל זה מבטיח הקב"ה שגלות זה קצובה בזמן ותבוא אל סיומה, וכשתבוא אל סיומה, לא זו בלבד שהיא תסתיים, אלא כח זה שנלחמת בו, אף הוא יעבור לצדך ויסייע בידך לצאת מן הגלות ולהרגיש תענוג עצום מהתקרבותך אל ה'.**

וקוי ה' יחליפו כח

וזה לשון ה'שפת אמת': **לכן הבטיח השי"ת כי המצריים יגרשו אותם, והוא ללמוד הבטחה לכל אדם, שאף שנתייגע נגד היצר הרע וניטל הכח ממנו (כי כשל כח הסבל), יוכל אחר כך לעשות בכח היצר הרע עצמו, וכמו שנאמר (ישעיהו מ, לא) וקוי ה' יחליפו כח, והבן.**

ה'שפת אמת' פירש לשון הפסוק "וקוי ה' יחליפו כח", שהצד שהיה עד עכשיו כנגדו, יחליף את כוחו ויעבור לעמוד לצדו. הן תחילת הכתובים שם מדברים

הוא ילחם בכל כוחותיו להציל את נפשו ולהשאיר בין החיים. וכל זה מפני שהוא מעלה בזכרונו את בני ביתו ומקווה שעוד מעט יינצל ויוכל לחזור אליהם ולשמוח עמהם. אבל אם הוא יודע שגם לאחר שיילחם בכל כוחותיו, הוא יישאר עבד ויצטרך להמשיך ולהלחם כדי לשרוד את חייו, לבו נשבר בקרבו והייאוש משתלט עליו.

מלחמות שנראות כבלתי מנוצחות

שלא נדע, אבל צאו וראו כמה בני אדם מתהלכים בהרגשה זו. אם זה בני אדם שסובלים ממחלה קשה ונלחמים יום אחרי יום כדי להשאיר בין החיים, ואם זה אנשים שמסובכים בענין של שלום בית, שהרגשתם היא: ובכן, אצטרך לעבוד על עצמי ולוותר ולהבליג ולא להחזיר, והכל כדי שנוכל להמשיך ולהלחם... הלא אינני רואה שאי פעם זה יסתיים ואצא מעבדות לחירות, המקסימום יהיה שאקום בבוקר וכל היום אשקיע כדי שלא אפול לגמרי... אין לי כח... הנח לי...

וכן היא ההרגשה בקרב האנשים השקועים בחובות. מבוקר ועד ערב הם נלחמים כדי שלא יזרקו אותם ואת משפחתם מבתיהם, בבוקר יאמרו מי יתן ערב ובערב יאמרו מי יתן בוקר, וישאלו: איזו צורת חיים היא זו? וכי כך מוטל עלינו, לדחות את החובות למחר, ומה יהיה למחר? נדחה אותם שוב למחר? מה יהיה הסוף? מתי נצא לחירות? הרגשה זו הורסת את נפש האדם, ובזוה"ק איתא שכך הרגישו בני ישראל במצרים.

אל תעלה בדעתך שככה זה יתנהל עד סוף ימי חיך, הלוך ושוב, הלוך ושוב, אלא בסוף תגלה שכל זה מסייע אותך. תביט על זה כעל גלות מצרים. תילחם ותילחם ותילחם, ולפתע תגלה שהוא עומד לצדך, תגלה שאותה חמדה שמשכה אותך עד כה אל הרע, מושכת אותך לפתע אל הטוב.

בדרך כלל אנו סבורים שהדברים אמורים רק כלפי צדיקים נשגבים, אך כאן למדנו שכך הוא אצל כל אחד באשר הוא שם, כי אף פעם אין הקב"ה מכניס את האדם בגלות כדי שיישאר בה לנצח ויצטרך להלחם על חייו עד יומו האחרון. תמיד הוא מכניסו בגלות כדי להתקדם, וכיון שמגיע סופה של אותה גלות, אזי גרש יגרש אותו מזה, אותו כח ימריץ אותו מעתה לעבוד את ה' וללמוד את תורתו.

יום הנחמה מכוסה מן האדם

הנה חז"ל אמרו (פסחים נד, ב): שבעה דברים מכוסים מבני אדם ואחד מהם יום הנחמה, ופירש רש"י: יום הנחמה - של כל אדם, מתי ינחם מדאגתו (דהיינו מתי תבוא ישועתו, מתי יזכה לפרי בטן, או מתי ייפטר מחובותיו הכספיים, וכן הלאה).

וכתב בספר "בן יהודע" שהקב"ה כיסהו בכוונה תחילה משום שיש משהו שצריך להתחולל בנפש האדם על-ידי הגלות שהוא עובר, ואם היה יודע מתי יהיה יום הנחמה, היה זה מפריע לקיום התכלית, כי אילו היה יודע למשל שיום נחמתו יגיע בעוד שבועיים, לא היה מרגיש כל-כך מצוקה בלב, כי מה איכפת לו להמתין שבועיים ימים אם הוא יודע שלאחריהם ייושע בפרי בטן, וכדי שיגיע האדם למה שהוא צריך

באלה שנכשלים בכוחם "ויעפו נערים ויגעו ובחורים כשול יכשלו", על זה אמר הנביא "וקוי ה' יחליפו כח", ולדברי ה'שפת אמת' אין פירושו רק שיקבלו כוחות חדשים, אלא שהכוחות עצמם שנלחמו כנגדו, הם עצמם יתוספו על כוחותיו לסייע לו בעבודת ה'. וכפי שנתבאר לעיל בסיבת הדבר, כי אף כח הסטרא אחרא נברא בשביל ישראל כדי לסייע לנו להתקרב אל ה', ולכן כשכח זה מגיע לסוף תכליתו, הוא יוצא לידי התגלות ואז האדם רואה בעיניו איך הכח הזה מסייעו.

ומפטיר ה'שפת אמת': וכן כתוב בכל לבבך בשני יצריך (כמבואר סוף מבכת ברכות), שאחר כך מסייע גם הוא, כמו שכתוב בזה"ק ואתחנן ע"ש.

נחת רוח של הקב"ה כשמהפכים הרע לטוב

והאמת שיסוד זה כבר מובא בספרי החסידות הראשונים. הנה בספה"ק "מאור עינים" כתב גבי חטא עץ הדעת שהיתה המלחמה הראשונה שהיתה לו לאדם עם יצרו, וזה לשונו: השי"ת מתענג מאוד ממה שעובדין אותו ישראל שהם מלובשין בחומר גשמי, יותר מתענגו שמתענג מעבודת המלאכים וחיות ואופני הקודש, כנודע כל זה, מפני התגברות שמתגברין ישראל על חומרן שמעכבן מן העבודה ונוצחין את החומר והרע ומכניסין השמאל בימין, כנודע שיש באדם תרי חללי דלבא, משכן יצר טוב בימינו ומשכן יצר הרע בשמאלו, ועל ידי טוב ההתגברות, נכלל השמאל בימין ונמתק הרע ונעשה טוב, ואדרבה מסייעהו לעבודת השי"ת.

שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני
 וממשיך שם: שזהו מה שכתוב
 (דברים ו, ה) ואהבת את וגו' בכל לבבך בשני
 יצריך כו' וכמו שאמר הכתוב (שיר השירים
 ב, ו) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני,
שעיקר התשוקה והחשק לעבודה נעשה
מהמתקת היצר הרע, שאין לך תענוג שיש
לבורא גדול מזה, שדבר המונע מתהפך
לטוב, ומה גם שהוא בעולם המעשה וגשמי
המעכבין גם כן, ובגוף חומרי, ומכל מקום
עובד ה', על כן יש תענוג גדול להבורא ברוך
הוא מזה.

כשהמלאך עובד את ה' באש קודש,
 אין בזה שום חידוש, כי את כוחותיו הוא
 נוטל מצד הקדושה. מה שאין כן האדם,
 אשר נוטל כוחות מצד הרע ומעבירים לצד
 הקדושה, שהוא חידוש גדול ומסב בזה נחת
 רוח גדולה למקום.

אל תחשבו שאת האש היוקדת שבכם
 קיבלתם מדרשתו של פלוני שנשא בפניכם
 דברים חוצביים להבות אש. הדרשן דיבוריו
 יכול רק לעורר את האש מבחון, אבל איך
 יש לכם את הלהט הפנימי? אין זה אלא
 שכבר התגברתם על תשוקות מצד הרע,
 ומיני אז עברו כוחותיהם אליכם. אמנם יתכן
 שעד כה רדומים היו, ועל ידי דרשתו של
 פלוני הם נתעוררו לתחיה.

קבלת בהירות על ידי אש התאווה

ועוד כתב בענין זה בספה"ק הנ"ל
 (אגדות הש"ס מסכת יומא): באמת כל
 התאוות וכל המחשבות הוא מפתח לעבודה,
 כמאמר התורה (בראשית ג, ו) וכי תאווה הוא
 לעינים, פירוש התאווה היא לעין, שיוכל
 ממנה לראות הבהירות.

להגיע, לכן כיסה הקב"ה מעיני האדם את
 יום נחמתו, כי אז הוא מוכרח להלחם בכל
 עת עם צערו ודאגותיו, ומזה הוא בא אל
 תכליתו.

והדבר פשוט שכך הוא גם לענין כל
 נסיון שהאדם עובר, נסיון בעניינים שבין
 אדם לחבירו, נסיון בעניינים של תאוות, וכן
 הלאה. אין האדם יודע מתי יתנחם מדאגתו,
 אך יש לזה זמן, יש לו לאדם יום נחמה,
 והיום הזה יגיע. לאדם נראה אמנם שכך
 הולך להמשיך עד זיבולא בתרייתא, כי קשה
 לו לצייר בשכלו איך ישתנה הדבר פתאום
 ויחלץ מגלותו, אבל את האמת הוא צריך
 לדעת, והוא שאם יש גלות, יש גם גאולה
 ונחמה, וכשיגיע יום הנחמה, הצד שכנגד
 יעבור לצדו ויסייע לו.

אלמלא יצר הרע חדוותא דשמעתתא לא הוי

ומוסיף שם ה'מאור עינים': וכמאמר
 חכמינו זכרונם לברכה אלמלא יצר הרע
 חדוותא דשמעתתא לא הוי, **כי עיקר הזריזות**
והחשק בעבודה, בא מצד היצר הרע
שנמתק, וקטיגור נעשה סניגור.

וכאן נחוץ להבהיר: דברים אלו אינם
 אמורים דווקא למי שניצח כליל את יצרו
 ואין לו כבר שייכות לעולם הזה, אלא גם למי
 שעומד עדיין באמצע הדרך והדרך שלפניו
 עדיין ארוכה, כיון שכבר ניצח כמה מערכות
 (ואע"פ שעכשיו הוא בירידה), נצחונותיו
 אלו העבירו כוחות מהצד השני אליו, ואם
 הוא רואה היום שיש לו תשוקה וחמימות
 בעבודת ה', יידע שבוודאי קיבלם מהצד
 השני, כי אלמלא היצר הרע, חדותא
 דשמעתתא לא הוי.

כשהקב"ה הביא את עשר המכות ראו כולם שהקב"ה שולט בכל העולם על כל חלקיו כידוע מכל הספרים, וכיון שכן, נזדכך העולם, דהיינו בני האדם קיבלו יותר בהירות באמונת ה'. ונמצא שעם כל מכה שבאה על המצריים, נעשה יותר קל לישראל לראות ולהכיר באמיתות הא-ל. כשבאה המכה הראשונה, קיבלו בני ישראל את היכולת להכיר בדיבור אנכי ה', כשבאה המכה השנייה, קיבלו את היכולת להכיר בדיבור לא יהיה לך, וכן הלאה.

כל עוד יהיה האדם מוקף בקליפה, אפילו יאמר לו הקב"ה זכור את יום השבת לקדשו, לא ישפיעו עליו הדברים כפי הצורך, כי לא יבין מה צורך יש בקיום השבת. אולם אחרי שבאו המכות על המצריים, וראו בני ישראל בחוש איך הקב"ה שליט בכל, הזדעזעה הקליפה העוטפת אותם, וכאשר שמעו זכור את יום השבת לקדשו, אמרו בלבם: ודאי! אין צריך לעשות מלאכה, כי צריך לזכור שהקב"ה מנהל את העולם והוא זה שמפרנס לכל. כל מכה הסירה עוד כיסוי והכינה את בני ישראל לקבלת עשרת הדברות.

מכת בכורות כנגד לא תחמוד

והנה לפי החשבון יוצא שמכת בכורות היא כנגד לא תחמוד, והיינו אותה חמדה שיש בלבו של כל אחד. והרי ידועה השאלה שכולם שואלים: היתכן לומר לאדם שלא יחמוד?! מה יעשה ולבו חומד? הן מאז היותו עם חבירו בישיבה, היה עמו בתחרות, והנה עכשיו הוא רואה איך חבירו זכה לבנים מחונכים לתפארת בעוד הוא מתמודד עם נסיונות קשים בחינוך ילדיו,

ביאור דבריו הקדושים: לפעמים חסר לו לאדם בהירות משום שלא ראה את הדברים באופן חי, ולכן אם יש לו לאדם אש פנימי, הגם שהוא נמשך על ידה לתאוות גשמיות, היא מועילה לו לקבל בהירות, וזאת משתי סיבות: א. כי על ידה הוא מבין איזו חיות יוכל לקבל מצד הקדושה. ב. כי בסוף כשיתגבר על הרע, תעבור תשוקתו לצד הטוב ויעבוד אתה את ה'.

ונמצא מזה כלפי דברי ה' שפת אמת? שהובאו לעיל, שכאשר האדם מתגבר על כוחות מסוימים של יצרו הרע, הוא מרוויח מזה שכוחות אלו עוברים אליו, והם מסייעים לו להתגבר מעתה על כוחות אחרים של היצר הרע, וכשמנצח את הכוחות האחרים, אף הם עוברים לצדו, וכן הלאה עד בלי סוף.

יכולים לראות זאת בחוש, שמי שלא ניצח אף פעם את יצרו הרע, קשה לו מאוד להתגבר על פיתויים, מפני שהוא סבור ששם יש תענוג וחמדה לעומת עבודת ה' שהיא יבשה כעץ ואין בה שום טעם. אך מי שכבר ניצח פעם או פעמיים את יצרו הרע וכבר זכה להרגיש תענוג בעבודת ה', נקל לו להתגבר מעתה על פיתוייו, כי הוא יודע שהם יימשך אחריהם, יאבד את מה שיש לו בעבודת ה' ועושה חשבון לעצמו שאין הדבר כדאי לו.

עשרת הדברות כנגד עשר מכות

וראיתי בספר "תורת החינוך" להאדמו"ר מטאלנא שליט"א שציין לזה מה שכתוב בפסיקתא (רבתי פסיקתא כא) "נאמרו עשרת הדברות כנגד עשר מכות שהביא הקב"ה על המצרים במצרים". ומבואר מזה שהם זה לעומת זה, כי

לפני הקב"ה וכו' חמודה גנוזה שגנוזה לך תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם, אתה מבקש ליתנה לבשר ודם? ! וכן אמרו על הפסוק "בצלו חמדתי וישבתי" שעולה על התורה.

כשהאדם נלחם עם חמדו, סופה של אותה מלחמה הוא, שחמדו מתחילה למשוך אותו לדברים שבקרושה, אך דבר זה נעשה בשלב האחרון של המלחמה, במכת בכורות. והרי כך ראינו שרק במכת בכורות כתיב גרש יגרש. והוא מדויק מאוד בלשון הפסוק. אין כתוב בפסוק שאחרי מכות בכורות יתחיל פרשה חדשה של יציאת מצרים ואז יגרשו אותם המצריים, אלא כך כתוב: עוד נגע אחד אביא על פרעה ועל מצרים, וכשיקרה הנצחון האחרון על הקליפה, אזי יעבור כוחם אליכם ויסייעו בידכם לצאת ממצרים.

כשהאדם נמצא במצב שהוא מרגיש שכלו כל הקיצין, ידע שהוא נמצא בשלב האחרון ושם ישכיל לעבור אותו באמונה ובטחון, יתקיים בו וקוי ה' יחליפו כח וכל הכוחות שבצד השני יעברו לצדו. כך הוא בכל דבר, אם ביצר התאוה, אם בניסיון של שכיחות הרוח, אם בניסיון של חובות כספיים, ואם בציפייה לישועה. לכל דבר יש יום של נחמה שאינו ידוע לאדם מתי יגיע, אך כשיגיע לא זז בלבד שלא יצטרך האדם להלחם יותר, אלא הצד השני אף יעבור לצדו לסייע לו. הבטחה היא לכל יהודי. זה שהאדם אינו רואה איך יכול מצבו להשתפר, הוא מפני שעדיין יש כוחות שעומדים כנגדו, אך אם יזכור שאותם כוחות יכולים לעבור לצדו, יוכל להבין בקל איך יוכל מצבו להשתפר, ואם כן יוסיף להתפלל ולהתחזק באמונה עדי יזכה לגאולה.

היתכן לומר לו שלא יחמוד? ! והרי כל ימיו השתוקק שיהיו לו בנים מחונכים כפי שיש לחבירו! הוא יכול להתחזק, הוא יכול להסיח את דעתו, אבל איך יוכל לשנות את לבבו שלא יחמוד?

יידוע מה שתיריך האבן עזרא, שאם היה האדם מאמין שמה שיש אצל חבירו אינו שייך אליו כלל, לא היה חומד אותו, כי החמדה מתעוררת באדם רק כשיש לו צד שהיה יכול להשיגו. והמשיל זאת לכפרי שאינו חומד לישא את בת המלך, כי הוא יודע שדבר זה לא יתכן בעולם ואינו שייך אליו כלל. כשיאמין האדם שהוא בנו יחידו של הקב"ה ושהוא מקבל ממנו את כל מה שטוב לו, לא היה חומד כלל בראותו את חבירו מגדל בנים לתפארת, וכשהיה רואה את בני חבירו, היה הדבר דומה אצלו כאילו היה שומע שיש איזה בחור עילוי וכליל המעלות בסין הרחוקה, שבוודאי לא היה הדבר מעורר אצלו חמדה.

בצלו חמדתי וישבתי

אכן מדברי הפסיקתא למדנו שמה שנותן לבני ישראל הכח לקיים מצוות לא תחמוד, הוא מה שראו מכת בכורות במצרים, והיינו כי בהיות בני ישראל במצרים ונלחמו עם הקליפה, כאשר באה מלחמתם אל קצה, נתהפכו כוחות הרע לטוב, ולכן אותה חמדה שהיתה להם כאשר ראו בעיניהם מה שאינו שלהם והתאוו לו, נהפך מעתה לטוב, כדי שמעכשיו תהיה להם חמדה לתורה ולדברים שבקרושה. והלא התורה נקראת חמדה כדאיתא במסכת שבת (פח, ב): בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת

לזכות יחזקאל זאב מאיר בן מלכה צפורה

מדור עיון תפילה שיעור ד'

מודה אני לפניך שהחזרת בי נשמת

יש לך שעת הכושר

בשיעורים הקודמים למדנו את דברי מהרש"ו ז"ל והמבי"ט ז"ל ומעוד ספרים, שעיקר תכלית התפילה הוא לשנות את לב האדם מחשבותיו והשקפתו על כל דבר ויהיה חזק באמונתו.

הנהגה בכללי השכנוע ידוע שיש כמה וכמה מהלכים ותחבולות איך לשכנע את האדם במשהו, מהלך אחד הוא לחזור על הדבר באזניו פעמים הרבה, מהלך אחר הוא לומר אותו בפניו בבטחון ובצורה יפה, במשל ובמליצה, וכן הלאה.

ואחד מהמהלכים הוא לבחור את הזמן הנכון לכך, כי לזמן יש גם כן השפעה חזקה על נפש האדם, ולמשל, כשירצה האב לשכנע את בנו שעשה מעשה פסול, אם יאמר לו את דברו תיכף ומיד לעשיית המעשה, בדרך כלל לא תהיה נפשו מסוגלת לקבלה, אבל אם ימתין לשעה נוחה יותר, וכגון לסעודת השבת בה יושבים כל בני הבית סביב השולחן הערוך, ואף אז לא ידבר אל בנו באופן ישיר, אלא ידבר על הנושא בכללות ויביא לו סיפורים ומשלים, בוודאי יוכל בנו לקבל את דבריו ולהשתנות על ידם. כעין זה יכולים לראות בני אדם שרוצים לבקש איזו טובה מפלוני, וביודעם שאפשר שפלוני יסרב להם, הם ממתינים זמן רב לשעת הכושר, דהיינו לשעה הטובה

ביותר לפי ראות עיניהם שיוכלו לדבר אליו ויאות להם. ולמשל, ראובן רוצה ליטול הלוואה משמעון, אך הוא מחליט להמתין כמה שבועות, כי אך בשבוע שעבר החזיר לו הלוואה קודמת, וסביר להניח שאם יבקש ממנו עכשיו, יסרב לו. לאחר כמה שבועות, כשמתקרב אליו לבקש הלוואה, הוא שם לב שאין לבו טוב עליו. מיד הוא מסתובב ומחליט לפנות אליו למחרת, כי אם יבקש ממנו עכשיו ויסרב, לא יוכל לפנות אליו שוב למחרת.

הזמן הטוב ביותר להשאיר רושם של הודאה בלב

ובכן, היות שהתפילה, דהיינו כל סדר התפילה שבידינו, ולא דווקא תפילת שמו"ע, צריכים לפעול על האדם לשנות את מהותו, נמצא ששעת התפילה היא הזמן שבה האדם מנסה לשכנע את עצמו, לכן עליו לברר מתי הוא הזמן הנכון ביותר לשכנע את עצמו, כי אם לא יעשה זאת בזמן הנכון ביותר, הוא לא ישתכנע, וכיון שלא ישתכנע, נמצא שלא הועיל בתפילתו.

והנה היות שאחד מחלקי התפילה מן התורה הוא ההודאה, וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות תפילה פ"א ה"ב), על כן קבעו לומר "מודה אני" מיד כשמתעוררים מן השינה, כי זמן זה הוא זמן מסוגל ביותר לשכנע בו את האדם, כמבואר בספרים. אמנם יש זמנים

הפסוק "ואתה אמרת היטב איטיב עמך", כשתאמר שטוב לך, איטיב לך עוד.

ואולם אם תהיה מחשבתו של אדם שלילית, אע"פ שנאמר לו מאה פעמים שיאמר שהכל טוב, לא יוכל, ולמשל אם מחשבתו תפעל באופן שלילי כאשר יראה את חבירו מרוויח כסף רב, כשנאמר לו שידבר על זה בלשון טוב, ירגיש בזה טעם מיתה ולא יוכל. אמנם יתכן שעל ידי הדיבור בלשון זה יוכל האדם להשפיע גם על מחשבתו, אבל זו צורת עבודה מייגעת, ואילו היו מצליחים להוציא מן האדם מה מעיק לו על לבו ועל ידי כן לשנות את מחשבתו, וכגון אם היה מתברר שהוא מקנא בפלוני מפני שרק פלוני מצליח ואילו הוא אינו מצליח בכלום, היה אפשר להראות לו כי הוא עצמו יש לו הצלחות רבות מספור שעליו להודות ולהלל עליהם ובכך משנים את מחשבתו, הלא אז היה סגנון דיבורו משתנה מאליו. הא לך שדיבור האדם הוא ענף המחשבה וטפל אליו.

ובזה גילה לנו המגיד הק', שכמו שהדיבור הוא ענף המחשבה, כך הדיבור השני הוא ענף הדיבור הראשון. ואכן יכולים לראות זאת בחוש, כגון כאשר אחד ממורמר, שכיון שהתחיל לדבר בסגנון שלילי ולזרוק חיצים מפיו, יתגלגלו הדיבורים מפניו מבלי יכולת לעצרם, כל מי שיעבור לידו – יחטוף. ולא רק על של עתה ידבר, אלא גם על העבר – כך היה תמיד... כולם היו כאלה... ולא רק כאן, אלא בכל המקומות הוא כך...

רבים אחרים במשך היום שמסוגלים לזה, וכגון כאשר האדם כבר נמצא לאחר שתיית הקפה ועכשיו הוא יושב בבית המדרש ואומר תהלים בישוב הדעת, וכגון כאשר האדם נמצא במצוקה והוא מדבר עם הקב"ה ושופך בפניו את לבו, מכל מקום זמן זה שבו האדם פותח את עיניו בבוקר, מסוגל יותר מכל הזמנים, ואם האדם מנצל אותו ליתן הודאה להקב"ה, הוא מותיר בו רושם חזק מאוד.

כמו שהדיבור הוא ענף המחשבה כן הדיבור השני אל הראשון

וזה לשון המגיד הק' ממעוריטש זיע"א בספר "לקוטים יקרים" (אות קלו):⁶ האדם בקומו משנתו, שהוא נעשה אז בריה חדשה, חדשים לבקרים, אם ידבר תחילת דבריו דברי הרשות, ופשיטא דברים אשר לא כן (דיבורים שאינם אמיתיים), אף אם יתפלל ויעסוק בתורה אחר כך, הכל מסתעפין ונמשכין אחר הדיבור הראשון, כי כמו שהדיבור הוא ענף המחשבה וטפל אליו, כן הדיבור השני אל הראשון, עכ"ל.

ראיה לדבר שהדיבור הוא ענף המחשבה, כי הנה הלא תמיד אומרים לו לאדם: "דבר טוב, יהיה לך טוב" משום "ברית כרותה לשפתים", וכדברי הרבי ר' אלימלך מליזענסק זיע"א בפירוש הפסוק (תהילים קמה, ז) "זכר רב טובך יביעו", שהמזכיר על שפתיו את טוב הקב"ה, הוא מעורר את הטוב להיות כמעייין הנובע (נועם אלימלך, ראה). וכן איתא מצדיקים בפירוש

⁶ דיבור זה איתא נמי בשם רבו מורינו הבעש"ט הק' זיע"א בספר 'כתר שם טוב' (אות ריב) ומשם בספר 'בעל שם טוב' עה"ת 'עמוד התפלה' אות לא. ראה הקדמת האדמו"ר מ'תולדות אהרן' זיע"א על ספה"ק 'לקוטים יקרים'.

הקודמים, אין זה סגולה בעלמא, אלא מפני שכן נשלמת תכלית התפילה, שהרי תכלית התפילה היא להפוך את האדם לאיש אחר, וכאן כיון שפתח בדיבור קדוש ובמחשבה זכה וקדושה, בוודאי תועיל תפילתו להפוך אותו לאיש אחר, וכיון שכן בוודאי ייענה בתפילתו, שהרי הוא אדם יותר נעלה כיון שהוא מכיר בשבחו של הקב"ה.

כוח אמירת ספר התהלים קודם התפילה

ומענין לענין, כעת נוכל לתאר איזו תועלת גדולה יש לו למי שאומר את כל ספר התהלים בשבת קודש קודם התפילה, וכפי שנהגו בטשערנאביל על-פי הוראת הרה"ק ה'מאור עינים' זיע"א שקיבלו מאליהו הנביא ז"ל. דמו בעצמכם איזה אדם הוא זה שבהגיעו אל התפילה הוא כבר נמצא לאחר אמירת כל התהלים. אין ספק שהדיבורים הקדושים של ספר התהלים מותירים רושם גדול בנפשו, ואחר כך כשמתפלל, בוודאי הוא נענה בתפילתו.

ראשית ביבורי אדמתך תביא בית ה' אלוקיך

עכ"פ יסוד זה מבואר בספרי קודש רבים, שעל האדם לקדש את דיבורו הראשון מאת קומו משנתו. וכן פירש בספה"ק "אהבת שלום"⁷ (שבועות) הפסוק "ראשית ביבורי אדמתך תביא בית ה' אלוקיך" – היינו ראשית המחשבה בבוקר תביא אל ה' אלוקיך שיהיה מקודש לשמים.

הדיבור משנה את מהות האדם

סיבת הדבר, כי לדיבור יש השפעה גדולה על לב האדם, וכיון שדיבר האדם באופן מסוים, הוא נעשה אדם כזה במקצת, וכיון שנעשה אדם כזה, הוא ממשיך לדבר כפי שאדם כזה מדבר.

אם יהיה האדם במצב רוח מרומם מאוד, וכגון בשמחת נישואי בנו הראשון, כשאין לו עדיין אפילו חובות המעיקים עליו, אם ינצל את שעת הכושר ויתן הודאה להקב"ה, נוכל לראות שימשיך לדבר כך גם לאחר מכן ותמיד ישמעו את מילות התודה זורמות מפיו כמו מאליהן. אולם כל זה עד שיקרה לו משהו שלא כרצונו, כי אז יוציא איזה דיבור שלילי, וכיון שכן, מיד ייצא מהעולם שהיה בו וייכנס לעולם חדש ויפסיק לדבר כפי שדיבר עד כה.

גילה לנו המגיד הק' היות שהדיבור מותירה רושם גדול בנפש האדם, שרישומם של הדיבורים שייאמרו בשעת הקימה מהשינה, יותירו רושם גדול בהרבה מפני שאז יש התחדשות הנפש.

בוודאי ייענה בתפילתו

ומוסיף המגיד הק' בלשונו הטהור: ולכן יזהר האדם שיקדש ויטהר דיבורו הראשון ויזכך מחשבתו הראשונה דבוקה בקדושה, כדי שימשוך אליה כל שאר הדיבורים שאחריה. ואחר כך כשיעמוד בתפילה מתוך שמחה של מצוה כמו שקידש דיבורו ומחשבתו, בוודאי ייענה בתפילתו. והנה לפי המתבאר בשיעורים

⁷ להרה"ק רבי מנחם מענדיל מקאסוב זיע"א אבי שושלת קאסוב ווויזניץ.

משום שאין אנו יכולים לשמור את ידינו בנקיות בשעת השינה, ולכן אנו אומרים רק מודה אני שהוא תמצית ברכה זו. וכן הוא בתלמוד ירושלמי (ברכות פ"ד ה"א), אך בנוסח שונה מהנוסח שלנו: בשחר צריך לאדם לומר מודה אני לפניך ה' אלוקי ואלוקי אבותי שהוצאתני מאפילה לאורה. ואמנם הראשון שמביא את הנוסח שלנו הוא ב"סדר היום": ובקומו יאמר מיד מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמתی בחמלה רבה אמונתך.

פריעת בעל חוב קודמת

והנה כמה שבחרו רבותינו בדיבור קדוש זה דוקא, טמונים שני יסודות, היסוד הראשון כי הנה ידוע שבכל פעם שקיבל האדם איזו טובה, מחויב הוא להודות עליה, והגם שמן התורה חיוב זה קיים רק לאחר אכילת פת, הלא תז"ל הרחיבו חיוב זה ותיקנו לברך על כל אכילה. ומעתה כשהאדם קם בבוקר, הגם שרצונו להתחיל בדרך חדש בעבודת ה' ואולי היה רוצה להתחיל משמע ישראל, אינו רשאי, שהרי הוא נתחייב כבר בהודאה על הנס הנגלה שעשה לו הקב"ה כאשר החזיר לו את נשמתו.

אם לא יודה תחילה על החזרת הנשמה, אלא יתחיל מיד בדיבורים אחרים, ידמה בזה לבעל חוב שהגיע זמן פרעון חובו והנה הוא הולך ומתקרב אל המלוה, ובמקום להכניס את ידו לכיס ולהוציא את הכסף שהוא חייב לו, הוא מתחיל לספר לו סיפורים. הלא כי אז בוודאי יתמה המלוה: הלא אתה חייב לי ממון, איך תספר לי סיפורים עכשיו? פרע את חובך ואחר-כך תספר מה שתרצה!

וכן כתב הרה"ק ה'בני יששכר' זיע"א בספרו "אגרא דפרקא" (אות רה): כתבו תלמידי הבעש"ט לזיהר בעומדו ממתו שתהיה המחשבה הראשונה והדיבור הראשון והמעשה הראשונה להשי"ת בתורה ובמצוות, ועי"ז יהיו נגררין כל המחשבה והדיבור והמעשה של כל היום, כי הוא בחינת ברא בוכרא ואח הגדול שכל האחין נגררין אחריו וחייבין בכבודו. ונראה לי שזהו הנרמז בתורה (שמות יג, ב) קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא... התורה באה לרמז במצות קידוש בכורים, לקדש ראשית המחשבה ודיבור ומעשה, עי"ש.

המחזיר נשמות לפגרים מתים

והנה לאחר שידענו שראוי להתחיל את היום בדיבור קדוש, יש לנו להתבונן באיזה דיבור בחרו רבותינו להתדבק בו אז. והנה לכאורה יכולים היו לתקן לומר אני מאמין שהבורא ית"ש עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, או שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד, או יהי רצון שאצליח היום ברוחניות, אך לא באלו בחרו, אלא באמירת מודה אני, וכלשונם במסכת ברכות (ס, ב): כי מתער (כשמתעורר משנתו), אומר: אלוקי, נשמה שנתת בי טהורה, אתה יצרתה בי, אתה נפחתה בי, ואתה משמרה בקרבי, ואתה עתיד ליטלה ממני ולהחזירה בי לעתיד לבא, כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך ה' אלוקי ואלוקי אבותי, רבון כל העולמים ארון כל הנשמות, ברוך אתה ה' המחזיר נשמות לפגרים מתים. וכבר כתבו תלמידי רבינו יונה (שם מד, ב מדפי הרי"ף) שבזמנינו אין אנו יכולים לומר את כל הנוסח

מגילה בעל פה, לא רק מסכת מגילה אלא גם מסכת ברכות, מלבד זאת יש לו מידות טובות, ותדע עוד שהוא ידידי הטוב ביותר, ממש ידידי נפשי... בדרך כלל סדר דיבורו של שמעון יעורר גיחוך, כי אדם מן השורה לא ידבר כך, אלא כך יאמר: אתה שואל אותי על לוי? הלא לוי הוא ידידי נפשי! הוא ואני אוהבים זה את זה יותר מאהבת שני אחים! אך אתמול בערב דיברתי אתו ארבע פעמים, הוא אדם נפלא אשר חוט של חסד משוך עליו... רק כשיסיים להביע את רגשותיו, יוסיף כבדרך אגב: ידוע לי שהוא שולט בכמה מסכתות בעל פה ושהוא ידען גדול... וסיבת הדבר שבני אדם מדברים כך, כי הקשר הקרוב שיש לו לאדם עם חבירו, נותנת לו הבנה עמוקה יותר בחבירו מאשר הידיעות החיצונות.

אף כאן, כשהאדם אומר שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד, אין לו הבנה עמוקה בזה, אלא שהוא מנסה להשריש זאת בלבו ולכן הוא מכניס אותו מן החוץ פנימה. מה שאין כן כשהאדם מודה להקב"ה על הטובה שעשה לו בזה הרגע, כי בזה יש לו הבנה העמוקה ביותר. ולכן מתחיל האדם בבוקר באמירת מודה אני על שהחזיר בו נשמתו, וזה גורם לו להכנע אל הקב"ה ומותיר בו רושם גדול בלבו, משום שהוא קשר שיש לו באופן אישי עם הקב"ה.

מחשבה מצטרפת לדיבור

והנה ב"קיצור שולחן ערוך" (סי' א ס"ב) כתב: מיד כשיעור משנתו, יזכור חסדי ה' יתברך שמו, אשר עשה עמו, שהחזיר לו

כעין זה דיברנו בהרחבה בשיעור השישי בשיעורי האמונה והבטחון, שכאשר האדם רואה שבאים עליו יסורים והוא עומד כמסתפק איך יתנהג, כי מצד אחד הורו לו חז"ל (ברכות ה, א) שיפשפש במעשיו, ומצד שני אמרו לו (שם נד, א) חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, ולמדנו מהלכות ברכות שתחילה עליו להודות כי על האדם להודות תחילה על כל שפע שקיבל, ואף רעה טובה היא לו, ורק לאחר שיתן הודאה, יוכל לפשפש במעשיו.

כשהתעורר אדם משנתו, עליו להרגיש כאילו גמר עכשיו לאכול את סעודתו, וכפי ששם אע"פ שהזדמן לו דבר נחוץ, אם ירא שמים הוא, יברך תחילה ורק לאחר מכן ילך לדרכו, אף כאן, יתן הודאה תחילה, ורק לאחר מכן ילך לדרכו.

ביטול והכנעת הלב על-ידי ההודאה

והיסוד השני: הנה כשהאדם מודה לה' הוא מבטא בזה הרגשים עמוקים של ביטול והכנעה, ולכן אומרים "מלך חי וקיים", כדי לבטל עצמנו להקב"ה כעבדא קמי מרי, וכן אמרו הצדיקים⁸ שמודה הוא מלשון מודה רבי פלוני לרבי פלוני, שהוא כאומר – הצדק אתך ולא אתי. ובכן, מה ראוי ונכון הוא שיתחיל האדם את יומו בהכנעה זו, ורק לאחר מכן ידבר על אודות מלכותו של הקב"ה על כל העולם כולו.

משל למה הדבר דומה: ראובן רוצה לברר בענין איזה שידוך, ניגש הוא אל שמעון ושואל: מה יש לך לומר על לוי? שמעון מהרהר מעט ועונה: לוי יודע מסכת

⁸ ראה 'תורה אור' להרב זי"ע בשלח ד"ה להבין ענין לחם משנה. 'ליקוטי תורה' דברים ד"ה ציון במשפט תפדה.

לְמֵאֲרִיָּה דְאֶתִּיב נְשָׁמְתִּיהּ, דְּהָא בְּכַמְּה חֵיבִין
אֶשְׁתְּכַח קָמִי מְאֲרִיָּה, וְקַב"ה עֲבִיד עֲמִיָּה
חֶסֶד, וְאֶתִּיב לָהּ לְגוֹפִיָּה [ובקומך, היינו לתת
תשבחות לאדוננו, שהשיב נשמתו, כי בכמה
עונות הוא נמצא לפני אדוננו, והקב"ה עשה
עמו חסד והשיב נשמתו לגופו].

אולי יתקן את אשר עיוות

ובתורת משה למרנא ה'חתם סופר'
זצ"ל (פרשת ואתחנן) הוסיף הבנה נפלאה
בדרך משל בביאור הטעם שהחזרת הנשמה
נחשבת לחסד גדול, וזה לשונו: "חדשים
לבקרים רבה אמונתך", במדרש: אדם
מפקיד פקדון ספק אם מחזירו, והקב"ה
מחזיר פקדון הנשמה בכל בוקר, ולא עוד
אלא שמחזירו מיופה ומהודר. וצע"ג וכי
חידוש הוא שהקב"ה לא ישקר באמונתו
להחזיר פקדונו? ! ועוד, אפילו רוצה לשקר
מכל מקום יחזירו לו ולכל עת שירצה יחזור
ויטלנו? ועוד הלא הנשמה היא פקדון אצלנו
מאת הקב"ה עד עת קץ שיחזיר האדם
פקדונו להקב"ה המפקיד ית"ש?

אבל הגה השוכר שומר שכר לזמן,
ונותן לו שכר כך וכך אם ישמרנו כראוי
ויחזירנו לו מיופה ומהודר, ואם יפסידנו
יצטרך לשלם ויגבה מעידית שבנכסיו,
ובתוך הזמן החזיר השומר הזה והפקיד
הפקדון עצמו ביד הבעלים לשעה וראו
הבעלים כי זה השומר קלקל הפקדון
והפסידו הרבה, מדרך העולם שיאמר: למה
זה לו הפקדון עד שיפסידו לגמרי ולבסוף
אגבה מנכסיו? למה לי זה הטורח? אעכב
פקדוני בידי ולא אחזירהו לו עוד.

וכן הקב"ה הפקיד נשמת כל אדם
בידו לזמן ידוע עד עת קצו, ואם ישמרנו

את נשמתו, אשר הפקידה אצלו עייפה,
והחזירה לו חדשה ורגועה, כדי לעבוד
עבודתו יתברך שמו בכל יכלתו, ולשרתו כל
היום, כי זה כל האדם, כמו שאמר הכתוב
(איכה ג, כג) "חדשים לבקרים רבה
אמונתך". פירושו, בכל בוקר נעשה האדם
בריה חדשה. ויודה בכל לבבו להשם יתברך
על זאת, ויאמר: "מודה אני לפניך מלך חי
וקיים שהחזרת בי נשמתי בחמלה, רבה
אמונתך".

הנה דבר זה נחוץ מאוד להדגיש, והוא
שאמירת מודה אני היא רק ביטוי לאותן
מחשבות שעל האדם להעלות במוחו בקומו
משנתו, ונמצא שאם הוא מדלג עליהן,
דיבורו לא יותיר בו רושם בלבו, כי עיקר
הרושם על-ידי הדיבור נעשה רק כשהוא
מחובר בלבו לאותו דיבור.

איננו מתבוננים בזה משום שהוא
נעשה אצלנו מצות אנשים מלומדה. אפילו
מי שמתבונן באופן רוחני על קימתו ועושה
חשבון לנפשו - היום קמתי מוקדם, אתמול
קמתי מאוחר, עדיין שוכח הוא להתבונן
בחסד הגדול הזה שעשה עמו הקב"ה כאשר
החזיר לו נשמתו כלל וכלל. ואכן עבודה
גדולה היא להכיר טובה להקב"ה על
שהחזיר לנו את נשמתנו.

חסד ה' שמחזיר את הנשמה לפנים

משורת הדין

ובזה"ק איתא שהטעם שהוא נחשב
לחסד גדול הוא, משום שמצד הדין לא היה
הקב"ה צריך להחזיר לו נשמתו, שהרי אינו
מקיים באמת את רצונו. וזה לשון הוזה"ק
(ואתחנן רסט, א) על לשון הפסוק דפרשה
ראשונה של שמע: וּבְקוֹמְךָ, לְמִיָּהב תוֹשָׁבְתָן

האדם עשה את החשבון של ה'חתם סופר' בעת אמירת מודה אני, לא יתרגז, אלא אדרבא, יתעורר להודות ולהלל לה' על שאינו נותן לו ליפול לבאר שחת, ואם כן מובן היטב מה שאמר המגיד הק' שהכל הולך לפי הדיבור והמחשבה הראשונים.

נתאר לעצמנו אם ראובן היה מבקש משמעון הלואה ושמעון יודע שראובן אינו פורע בזמן, אומר לו שמעון: שמע נא ראובן, דע לך שכמה גמ"חים מבררים אצלי עליך אם אתה פורע בזמן, רצוני להטיב לך כי אתה ידידי הטוב ורצוני להעיד עליך שאתה פורע בזמן, אבל שקר אינני יכול לומר להם, על כן אתן לך הלואה נוספת, אך אודיע לך מראש שאני הולך לצער אותך ולנדנד אותך שתפרע לי בזמן, וכל זה לטובתך, כי אם לא תפרע בזמן, יינעלו דלתות הגמ"חים בפניך. הנה לאחר הקדמה זו, כאשר יבוא שמעון ויצער את ראובן שיפרע לו את חובו, בוודאי לא יתרגז עליו ראובן, כי יבין שאך ורק לטובתו הוא. אף כאן, על האדם לעשות חשבון זה בקומו משנתו, ואז יוקל לו לקבל את כל הפוקד אותו במשך היום באהבה.

היוצא לנו מזה, **שהאומר מודה אני בהתבוננות הלב** כדברי ה'קיצור שולחן ערוך', ומרגיל את עצמו בזה במשך כמה שבועות (כי כל הבנה בסדר התפילה זקוקה לכמה שבועות כדי להשתרש בלב), **ואף גם מוסיף להודות אז להשי"ת על כל הטובות שעושה עמו, הרי הוא יוצק בלבו יסוד איתן לקראת התפילה, ונשאר בו רושם חזק כדי שהתפילה תצליח להשפיע עליו ולהעלותו.**

כראוי ותהיה יציאתו מן העולם כביאתו בלא חטא, יהיה שכרו מרובה, ואך אם יפסיד ויפגום הנשמה, ענשו מר והנשמה תצטרך ליכון בגיהנום עד שתחזור לטהרתה. והנה בכל לילה חוזר האדם ומפקיד נשמתו לפי שעה ביד בעליו הראשונים הוא הבורא ית"ש, והוא מוצא שזה הנפקד קלקל וחטא ופגם ביום ההוא, וא"כ למה זה יחזיר לו בבוקר נשמתו עד שתתקלקל לגמרי ושוב יפרע ממנו בגיהנום? למה לו כל הטורח הזה? יעכב הנשמה אצלו והוא ימות בעונו בנוער נפשו! אבל אינו כן, אינו מעכב הפקדון כל ימי שכירתו, ומחזירו לו בכל בוקר, אולי יתקן עוד אשר עיוות ויקבל שכרו משלם, והיינו רבה אמונתך.

שכר המתבונן שישימה ביסוריו

והנה כשהאדם מתבונן בסוף דברי ה'חתם סופר', הוא נותן לו חיזוק גם להלאה, כי כה יאמר לעצמו: מדוע באמת החזיר לי הקב"ה את נשמתו, והרי טוב הוא גם לי וגם לו שנשמתו לא תחזור אלי כדי שלא אפגום אותה יותר, אך התשובה היא שהקב"ה חושב זאת לטובה משום שמצפה ממני שאתקן את מה שקלקלתי, וזאת על-ידי עשיית תשובה, כי על-ידי התשובה יתוקן הכל ונמצא שכדאי היתה ביאתי לעולם.

ואולם היות שרצון הקב"ה שהאדם לא יתדרדר, אלא שהחזרת נשמתו תהיה לטובתו, לכן הוא עושה לו משהו במשך היום שלא ילך לו כרצונו, כי אז מוכרח האדם להתעורר ולפשפש במעשיו. ובכן אם

מדור שבת קודש

בורא מיני בשמים וכוה הריח – חלק ב'

שלושה כוכבים, מיד התחילו לרדת גשמים. איננו יודעים חשבונות שמים, אך יתכן מאוד שהתפילות שבקעו מקירות לבות ישראל המצפים לישועה, הן אלו שגרמו לכך. יהיה איך שיהיה, הלא כך הודיעה לנו התורה שאם נשוב בתשובה שלמה ונקיים רצונו יתברך, יגיע לנו שפע וברכה בשלמות. מי יתן ונזכה לחודש מלא ברכת ה'.

מלאכי השרת מריחין את ריח התפילות

הנה בשיעור הקודם הרחבנו לבאר ענין ברכת הריח במוצ"ש, והלום ראיתי בענין הריח דיבור נפלא בספ"ק "נועם אלימלך" (פרשת בהעלותך), שהוא יסוד גדול בעבודת ה'. וזה לשון קדשו: איתא בגמרא (שבת יב ב) אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי. והקשו התוספות: תימה, הלא אף מחשבה שבלב יודעין, עיין שם. ונדחקו המפרשים בהתוספות, דמנא להו דאף מחשבה שבלב יודעים.

ואפשר לומר דבאמת אין המלאכים יודעין מחשבה שבלב (כי הם רק עושים שליחותם ותו לא), רק באופן זה, דהנה המלאכים הממונים על התפילה הם מעלין את תפילת ישראל לפני הקב"ה ועושים עטרה על ראשו, והם צריכין להבחין בין תפילה כשרה וצלולה ובין תפילה הנמצא בה

טבא לשתא רטבת ארמלתא

בפרשת והיה אם שמוע כתוב לאמר שאם נקיים את מצוות ה' ירדו גשמים בעולם, ואם לאו – חלילה לא. רצון הקב"ה שנזכור זאת, שאם אין השפע יורד לעולם, סימן הוא שקלקלנו את מעשנו ועלינו לתקנם. והלא זה אחד מעיקרי האמונה שהקב"ה יעניש למי שיעבור על מצוותיו ויגמול טוב למי שישמור מצוותיו.

וכאן המקום לציין למה ששינוי במסכת תענית (ו, ב): "אמר רב יהודה: טבא לשתא דַּטְבַּת ארמלתא". ופירש רש"י: אשריה, כלומר, טובה יש לשנה דַּטְבַּת ארמלתא - שאין גשמים יורדין בה להרביע את הארץ. חז"ל כינו אותה בשם על אלמנה על-פי מה שאמרו שם קודם לכן שהגשם והארץ משולים לאיש ואשה שפרים ורבים, וכשאין יורדים גשמים להשפיע לארץ, נמשלה הארץ לאלמנה.

ופירש שם רש"י בהמשך דברי הגמרא לפי אחת הלשונות, שמדובר בשנה שכבר ירדו גשמים בחודש חשון וכבר רוותה אז הארץ במי הגשמים, כי אז טוב לה לארץ שתנוח קצת בחודש טבת. העיר לי חכם אחד שדבר זה נתקיים בשנה זו אשר כידוע זקוקים בה לישועה גדולה, בחודש חשון ירד מטר רב בארץ ישראל ת"ו, בחודש טבת היה יבש ממש ולא ירד אפילו טיפה אחת של גשם, אור לראש חודש שבט, כיון שיצאו

התפילה והסמיכו על הפסוק "ואני בצדק אחזה פניך" (תהילים יז, טו). וכמו כן העושה תשובה קודם התפילה, יש לתפילתו ריח תשובה, וכן האומר תהלים קודם התפילה, יש לתפילתו ריח מזמורי התהלים, וכל כך למה? כי כל דבר טוב שהאדם עושה, משאיר בלבו רושם מאותו דבר, ואחר כך כשמתפלל, הרושם נכנס בתפילה, וכשהתפילה עולה למעלה המלאכים מריחין אותה ויודעים תיכף ומיד היכן להניחה.

וכבר יתכן שיצליח האדם לכוון את פירושו כל המילות מתחילת התפילה ועד סופה, ואעפ"כ ידחו המלאכים את תפילתו משום שיריחו בה ריח סרחון. והרי זה דומה למאכלים יקרים מאוד שהובאו לשמחת חתונה, וכשביקשו לחלקם לאורחים, יצא מהם ריח רע, שלא עמדה בפניהם ברירה אחרת אלא להשליכם לאשפה.

ביסוד זה מבאר הרבי ר' אלימלך ז"ע את דברי התוספות: המלאכים בוודאי אינם יודעים מחשבות, אבל היות שהם ממונים על העלאת התפילות, מקבלים הם לצורך שליחותם כוח להריח בתפילות, וכיון שהם מריחים בתפילות, ממילא יודעים הם מה היו מחשבותיהם של המתפללים.

כוונת אברהם בתפילתו על ישמעאל

ממשיך בספה"ק "נועם אלימלך" והוא הפלא ופלא: והנה השבתי על דברי אדם אחד, הלא מצינו אצל ישמעאל שאמרו המלאכים לפני השם יתברך, זה שעתיד כו' ואתה מעלה לו הבאר! (בר"ר נג, יד)⁹,

מחשבת פסול חלילה, כי תפילה זו לא תעלה לריח ניחוח לה', ולכאורה לדברי האומר דאין יודעין מחשבה שבלב איך יודעין להבחין, אלא שזה נתן להם השם יתברך (לצורך שליחותם) שיריחו בהתפילות באיזה בחינה שנתפללה, והיינו - האדם המשמר עצמו מכל דבר רע כל היום, מחניפות ושקרים וליצינות וכעס וגאות ושנאה ותחרות, ומשאר דברים המפסידים העבודה, ולזה הוא עוסק בתורה ובגמילות חסדים ובעסק המצוות, והיה כאשר יבוא אותו האדם להתפלל, אזי כל הבחינות מאיזה מצוה שעשה נותנת בו ריח טוב בהתפילה והיא כמו שהתבלין נותנין ריח טוב בתבשיל, וחלילה להיפך נותנת ריח רע בתפילה, והמלאכים המקבלים התפילות הם מריחים באותה תפילה, ובחינת כל מצוה ומצוה יש לה ריח לעצמה, וכן כל חטא ועון יש להם ריח לעצמם, ועל ידי זה יודעין המלאכים להבחין בהתפילות. נמצא על ידי התפילות הם יודעים מחשבות האדם אם טוב ואם רע, אבל בלא זה אינם יודעים מחשבות האדם. עכ"ל הקדוש.

ריחא מילתא הוא

הנה כי כן, יש תפילה עם ריח של ליצינות, יש תפילה עם ריח של כעס, יש תפילה עם ריח של גיאנות. ולהיפך, כשהאדם מקיים מצוה קודם תפילתו, יש לתפילתו ריח אותה מצוה. ובוה אפשר להבין למה נהגו חז"ל (ב"ב י, א) וכן נפסק בשולחן ערוך (או"ח צב, י, יו"ד רמט, יד) ליתן צדקה קודם

⁹ לשון המדרש: אמר רבי סימון: קפצו מלאכי השרת לקטרגו, אמרו לפניו: רבון העולמים, אדם שהוא עתיד להמית את בניך בצמא אתה מעלה לו באר? ! אמר להם: עכשיו מה הוא, צדיק או רשע? אמרו לו: צדיק. אמר

הנותן ריח טוב בפירות

הנה ב"אמרי פנחס" (חיי שרה) מובא דברי הרה"ק רבי שמעריל מווארזיווקא זי"ע¹⁰ בענין הפירות המתולעים, שהם באים כתוצאה מתפילותיהם של ישראל המעורבות במחשבות בלתי ראויות, כי הפירות צומחים מן הארץ באותו אופן שבני ישראל מתפללים, ואם הם מערבים בתפילתם מחשבות סיגים, אף הפירות הצומחים נראים יפים מבחוץ, אך בפנים רוחשות תולעים.

ועתה נבין שזו גם כוננת הרבי ר' אלימלך, כי הריח הוא הנשמה הפנימית שבכל דבר, אשר היא עדינה מאוד וצרכים חוש חזק מאוד כדי להבחין בה. הרי כך אנו בעצמנו מתבטאים במקרים מסוימים - "משהו לא מריח כאן טוב", וכגון כאשר אחד עומד ודורש ולנו מריח שמהו אינו כשורה, יתכן שגנב את הדברים מאחרים, יתכן שהוא נאה דורש אך אינו נאה מקיים, ויתכן שמישהו שלח אותו להטיף לנו מוסר. קיצור של דברים: תמיד יש מאחורי דיבוריו של אדם איזו נשמה, שמי שיש לו חושים מחודדים, יוכל להריח אותה. וזו עבודתנו קודם התפילה, למחוק את כל המחשבות וההרגשות השליליות כדי שלא יהיו הנשמה שמאחורי דיבורי התפילה שאנו עתידים להתפלל.

טעם בעיקר דאורייתא

וכן מובא יסוד זה בספה"ק "תפארת

ונמצא שידעו אף המחשבה העתידה לבוא על ידי בחירת האדם, ומכל שכן מחשבה שהיתה כבר שיהיו יודעים. והשכתי לו שגם זה לא ידעו, אלא על ידי תפילת אברהם ע"ה, שהתפלל (בראשית יז, יח) "לו ישמעאל יחיה לפניך", שבוודאי אברהם אבינו ע"ה שהשיג כל התורה והיה נביא וידע שעתיד ישמעאל להרע לישראל (ואם כן תמוה מדוע התפלל שיחיה ישמעאל), אלא שהתפלל על ישמעאל מחמת שבחר לישראל עול גלות (בעולם הזה) ולא גהינם (בעולם הבא), ובאותה תפילה שהתפלל על ישראל, הכניס אותה מחשבה שאף שעתיד להרע לישראל, מוטב שיסבלו עול גלות, והתפלל שיחיה, ועל ידי זה ידעו המלאכים אותה המחשבה העתידה להיות. ע"כ.

הכנת הלב כדי ליתן ריח טוב לתפילה

הנה יסוד זה, חוץ ממה שמלמדנו ריח מהו, הוא מלמדנו גם תפילה מהי. והיינו שיידע האדם, שכאשר הוא מכין את לבו לקראת התפילה בטבילה ובמקוה ובלמוד ואמירת מזמורי תהלים, אין זה רק כדי שיוכל לכוון היטב בשעת התפילה, אלא גם כדי ליתן ריח טוב בתפילתו, כי אם יכנס אל התפילה כשמוחו ולבו מונחים בהבלי הבלים, יתערבו מחשבות אלו בתפילתו, וממילא תדיף תפילתו ריח רע ח"ו ולא יוכלו המלאכים להעלותו כעטרה על ראשו כביכול.

להם: איני דן את האדם אלא בשעתו.

¹⁰ מתלמידי מורינו הבעש"ט הק' ושל רבי פנחס מקאריץ זי"ע.

התפילה, עוד הוא רוצה שבאמצעות הלב נכניס נשמה למצוה, נשמה שתפיץ ריח גן עדן, כי בלאו הכי לא תהיה התפילה ראויה ליכנס לפני המקום.

מלמד שנכנסה עמו ריח גן עדן

והנה שם גבי יעקב ועשו סיפרה לנו התורה שיצחק רצה ליתן הברכות לעשו, אלא שרבקה הלבשה ליעקב את בגדי עשו החמודות, וכך הקדים יעקב את עשו וקיבל את הברכות, ושם נאמר (בראשית כז, כז) "ויגש וישק לו וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'", וכתב רש"י: והלא אין ריח רע יותר משטף העזים? אלא מלמד שנכנסה עמו ריח גן עדן.

הנה אנו שומעים מזה, שכל אחד בקיימו את מצוות ה' כתיקונן, יוצא ממנו ריח גן עדן, אלא שלהמון העם אין חוש הריח, ורק הצדיקים יכולים להריח, וכן משיח צדקנו יריח ביראת ה', ולכן כשנכנס יעקב אל אביו, הריח אביו ריח גן עדן.

אל תיקרי בגדיו אלא בוגדיו

ובמסכת סנהדרין (לז, א) איתא: וירח את ריח בגדיו, אל תיקרי בגדיו אלא בוגדיו, ומזה למדו שם חז"ל שאפילו הבוגדים, דהיינו הריקנים שבבני ישראל, מפיצים ריח טוב. ולפי זה צריך לפרש, שכשיעקב נכנס לאביו, הריח אביו את ריח צאצאיו, ולא רק ריח צאצאיו שילכו בדרכי טובים, אלא גם ריח צאצאיו שירדו עד לעפר, כי אף להם יש נשמות טהורות, ומי שיש לו חוש ריח מחודר מאוד, יכול להתעלם מכל הלכלוכים העוטפים את הבוגדים ולהריח את הריח

שלמה" (ליקוטים תולדות) בענין המטעמים שעשה יעקב לאביו, וזה לשון קדשו: הנראה לי בענין הזה על-פי המבואר בזהר הקדוש (תקו"ז לד, א) כי רבקה רמוז לשכינה ויעקב הוא הכולל בשם כל ישראל. והנה ענין המטעמים הללו הם המצוות ומעש"ט שצריך האדם להביא לאביו שבשמים, והוא שהשכינה מבקשת מהאדם לסגל מצוות ומעש"ט לפני השי"ת...

והענין הוא, כי אמנם עיקר בכל המצוות ומעש"ט שהאדם עושה, הוא עפ"י הרצון והכוונה והאהבה שהאדם נותן אל לבו בעשייתם, ואחר כוונת הלב הן הדברים. והוא כשמכוון לעשות נחת רוח להבורא ב"ה לשם יחוד קב"ה ושכינתיה בדחילו ורחימו, והוא הטעם של המצוה שנותן בה טעם לשבח שהוא כמו שנותן טעם בהמאכל. וכבר אמרו רבנן בטעמא, כי כמו שיש בענין המאכלים שני מאכלים דומים זה לזה, והאחד יטעם להאוכל והשני אין טעם לו, כן הוא בענין המצוות, זה מניח תפילין וזה מניח תפילין, זה אין לו טעם וריח וזה כולו עולה לריח ניחוח. כי טעם כעיקר דאורייתא רוצה לומר במצוות דאורייתא הטעם של המצוה הוא כעיקר, ועל הכל אמרו חכמים בנותן טעם כי הטעם של כל דבר הוא העיקר. ע"כ.

היינו גם כן כיסוד האמור, שהכל הולך לפי כוונת המחשבה, ולכן אם מחשבת האדם פסולה, כשהמצוה באה למעלה, היא מוציאה ריח רע ואי אפשר להכניסה כמאכל מקולקל.

והוא מה שאמרו חז"ל (סנהדרין קו, ב) "רחמנא ליבא בעי", והיינו כי חוץ ממה שהקב"ה רוצה שנזכך את לבנו על-יד

שבאמת אין לו מידה זו, על כן בעת שהלך לקחת ברכותיו של עשו, נתן נפשו להתלבש עצמו בכל המידות שיצחק סבר שיש בעשו בכדי שיוכל לחול עליו הברכות, ופשפש במעשיו ועשה תשובה כדי שיהיה בבחינת בעל תשובה.

ובזה יובן מאמר הנ"ל "וירח את ריח בגדיו, אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו" מלשון בגידה, דהיינו שיצחק הרגיש ביעקב בחינת תשובה על מה שבגד בהשי"ת להיות בבחינת בעל תשובה, שהוא מדריגה יותר מצדיק, ומחמת זה סבר שבאמת הוא עשו, ועל כן - ויברכהו.

הנה לכשנתבונן בפירוש זה, נגלה שלא פרפרת נאה בעלמא הוא, אלא הן הן הדברים שאמרו חז"ל בסנהדרין שם. והיינו כי יעקב אבינו הוא זה שעורר אצל אביו הרצון לברך את צאצאיו שתתגלה נשמתם, ועשה זאת בכוח מחשבתו כי בזה הודיע לאביו שאף הוא טעם טעם חטא, ואם הוא לא טעם, הלא צאצאיו שיקומו אחריו יטעמו טעם חטא, ואם כן זקוק הוא לברכת ה'.

אם תוציא יקר מזולל

אולם לכאורה תתעורר מכל זה סתירה למה שנתבאר בתחילת דברינו, כי הנה בתחילה נתבאר שתפילה או מצוה שנעשית שלא ככוונה הרצויה, נותנת ריח רע ואין המלאכים מעלים אותה עטרה לראשו, וכעת למדנו שכל יהודי באשר הוא, ולא רק מי שיש בו גאות או כעס, אלא אפילו מי שנתרחק הרבה מאוד והוא כבר נקרא בגדר בוגדיו, יוצא ממנו ריח גן עדן.

אכן התשובה פשוטה שכל יהודי בתוך תוכו מפייץ ריח טוב, כי נשמת כל יהודי

הטוב היוצא מן הנשמה הפנימית שלעולם אינה נפגמת.

זה מה שהריח יצחק אבינו ובעבור נשמות אלו נתן ליעקב את הברכות, כי הבין שבהם צריך להשקיע. וכשנתבונן בזה נראה שהוא פירוש עמוק מאוד, בגידה הוא מלשון בגד, כי הבוגד הוא מי שנשמתו הטהורה מכוסה בבגדים המסתירים אותה, ובכך איך תוכל נשמתו הטהורה להתגלות ולפרוץ החוצה? בשביל זה הוצרך יצחק לברכו, כי ברכה מועילה בדומה להשקיית האדמה שגורמת לארץ להוציא את מה שטמון בה מן הכוח לפועל, אף הברכה מועילה להוציא את הנשמה מן הכוח אל הפועל. לכן בירך יצחק את יעקב בשביל אותן נשמות שייצאו ממנו, שגם כאשר יתכסו בבגדים, תפרוץ נשמתם החוצה ותתגלה.

יעקב עשה עצמו בעל תשובה

יותר מזה פירש שם הגה"צ בעל "ויחי יוסף" מפאפא זי"ע: הנה אמרו חז"ל (ברכות לד, ב) "במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם עומדים", ויצחק רצה לברך את עשו כי סבר שעשו הוא בבחינת בעל תשובה, כי נולד במדות רעות, כמו שאמר הכתוב "ויצא הראשון אדמוני כולו" (תולדות כה, כה), ופירש רש"י: "סימן הוא שיהא שופך דמים", וכיון שטבעו נוטה לרע, א"כ כבר טעם טעם חטא ועם כל זה עדיין עומד בצדקו, א"כ הרי הוא בבחינת בעל תשובה וראוי הוא לברכה יותר מיעקב שעדיין לא טעם טעם חטא מעולם.

והנה יעקב אבינו ירד לסוף דעתו של אביו דמה שרוצה לברך את עשו הוא משום שסובר שהוא בבחינת בעל תשובה, מה

ובשעה שהוא מקיים איזו מצוה ממצוות התורה, הוא מוציא את הריח החוצה והריח נכנס אל התפילה והמצוה.

וביתר עומק: חפצא של מצוה אין לו שום חיות, ורק כשאדם נוטל אותה ומקיים בה מצוה, הוא מכניס בו חיות. המצוה היא כלי לקרב את היהודי לבוראו ועל ידי כך להכניס חיות במצוה, ונמצא שאם היהודי מקיים את המצוה רק בכלי המעשה, הגם שהוא נותן קצת חיות במצוה, עדיין אין החיות שהוא נותן בה שלימה, ואם עוד יעשה אותה בגאווה או שאר מחשבות פיגול, הלא יבליע בה אותן מחשבות, ורק אם יקיים אותה בשמחה וענוה וביטול, אזי יכניס בה חיות עם ריח גן עדן.

ובאופן נוסף: הדומם אין לו ריח כמעט, ואפילו ריח רע אין לו, כי ריח יש רק למי שיש לו חיות, ואז אם החיות טהורה – ריחה טוב, ואם החיות טמאה – ריחה רע. ולכן הכל תלוי במחשבת האדם והרגשתו בעת קיום המצוה, כי עם אלה הוא מכניס חיות למצוה.

ובכן, על האדם לדעת שיש לו ריח טוב, אלא שאם ירצה שתפילתו ומצוותיו יקבלו אותו ריח טוב, עליו לעשותן במחשבות והרגשות הרצויות. ולכן יצטרך האדם לעשות חשבון הנפש קודם לימודו, כי בלעדי זה – תתן תורתו ריח רע ח"ו.

תבשיל של שבת ריחו נודף

וראיתי להרה"ק רבי משה יחיאל אלימלך מלברטוב זצ"ל הי"ד¹¹ שמבאר

טהורה, ולכן אפילו נתרחק מאוד היא מפיצה ריח טוב. הנה כעין זה הקשה בספה"ק "שפת אמת" (סוכות תרס"ד) שמצד אחד איתא במדרש (ויק"ר אמור) שההדס שנוטלים למצות ארבעת המינים מרמז לאנשים מבני ישראל שיש להם ריח ואין להם טעם, ומצד שני איתא במדרש שהוא מרמז לאבות הקדושים ומטעם זה לוקחים שלושה הדסים כנגד שלושת האבות. וכתב ה"שפת האמת" ששני המדרשים אמת והאחד משלים את השני, כי אדרבא הריח שיש להם לאותם אנשים הוא מחמת הכוח שנטעו האבות בנפשות בני ישראל שאפילו אותן שאינן בני תורה יהיה להם ריח.

הוא אומר: ישנם אנשים מבני ישראל שאין להם טעם, ואם נתבונן בהם לא נמצא אצלם פלפול בתוספות וכדו', שהרי ריקנים הם, אך ריח יש להם, ואיך יש להם ריח? מכוח האבות שנטעו בהם ריח, ואפילו האנשים שהם בגדר ערבה, אף הם בעומק בפנימיותם יש להם ריח טוב.

הוצאת הריח הפנימי לחוץ

ומעתה נבין הפלא ופלא: הגם שכל איש ישראל יש לו ריח טוב בעומק פנימיותו, וצדיק קדוש יוכל להריחו, מכל מקום כדי להוציא ריח זה החוצה זקוק הוא למלול את עצמו כפי שצריך לפעמים למלול את ההדס כדי שיוציא את ריחו הטוב החוצה, ועל זה הודיעו לנו הצדיקים שכאשר האדם מחשב את המחשבות הנכונות בעת התפילה

¹¹ בנו של הרה"ק רבי נתן דוד מפארציווע זי"ע מגזע ביאלא. חסידים בעלי מדיגה הסתופפו אצלו וביניהם הגה"צ רבי שמעון לע ז'עליחובער זצוק"ל.

שאפשר לראות את הגויים שניגונייהם מעוררים אותם לעשות תנועות חזקות (בגופם), יידע בוודאות שהוא שייך לסטרא אחרא, ואם יראה בשמעו את הניגון שנשמתו מתעוררת ממנו, יידע בוודאות שהוא ניגון יהודי.

השבת נועדה לעורר את נשמת אדם, ולכן משקיט אז האדם את גופו ואינו נותן לה לעשות מלאכות, ומצד שני הוא מקבל אז נשמה יתירה, כדי שתתעורר נשמתו על-פי הכלל של מצא מין את מינו וניעור, ואז גם נשמתו של חול מתעוררת לשיר שירה לכבוד המקום ולכבוד השבת.

וכמו שהשבת מעוררת את הנשמה, אף הרחת בשמים מעוררת את הנשמה, וכפי שאמרו חז"ל (ברכות מג, ב) שהריח הוא דבר שהנשמה נהנית בו ולא הגוף, ולכן בצאת השבת כשהנשמה היתירה מסתלקת, חוזרים אנו ומעוררים את נשמתנו באמצעות ריח הבשמים.

וכפי האמור, היא מזכירה לנו שלנשמתנו יש ריח חזק כל-כך עד שאי-אפשר לתאר אותו, שהרי אפילו מי שנמנה על הבוגדים ר"ל מפיץ ריח טוב, קל וחומר מי שאינו נמנה עליהם, וככל שנוסיף ונעורר את הנשמה, כך נקיים את המצוות בהרגשות יותר ראויות וכך יריחו מצוותינו ריח גן עדן ויעלו אותן המלאכים אל כסא הכבוד להיות לריח ניחוח לה'.

שמטעם זה קבעו לעורר ענין זה בברכת הבשמים במוצאי שבת, כי הנה במסכת שבת שנינו (קיט, א): אמר לו קיסר לרבי יהושע בן חנניא: מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף? - אמר לו: תבלין אחד יש לנו, ושבת שמו, שאנו מטילין לתוכו - וריחו נודף. מוכח מזה שהשבת מורגשת בריח, ונמצא שהיא הנותנת כוח לאדם להוציא את ריחו הפנימי החוצה, אותו ריח שיש להם מחמת היותם בני עולם הבא, כלשון ה"שפת אמת" שם: "וזה הריח נמצא עכ"פ בכל איש ישראל ממה שעתידין להיות בני עוה"ב שכל ישראל יש להם חלק לעוה"ב".

ולכן לאחר שהשבת יוצאת ומתעורר החשש שיחזור האדם לעסקיו והריח שיצא בשבת קודש, יחזור למקומו, מריחים בשמים כדי לחזק את כוח הריח על-פי הכלל של מצא מין את מינו וניעור.

ריח הבשמים מעורר את הנשמה

ונראה להוסיף בזה ביאור על-פי הידוע שיש דברים המעוררים את הנשמה וגורמים לאדם להרגיש אותה. ובדרך משל: ידוע שיש שני מיני ניגונים, יש ניגונים עם טעם יהודי אמיתי, ויש ניגונים שמקורם בטומאה. ובכן, איך אפשר לידע על ניגון מסוים אם הוא שייך לכאן או לכאן? התשובה היא, אם יראה האדם בשמעו את הניגון שגופו מתעורר על ידו כפי שדברים מגושמים אחרים מעוררים את הגוף (וכפי

מדור הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי דוד ב"ר שלמה צבי מלעלוב זיע"א

נסתלק לגנוי מרומים ביום ז' שבט ה'תקע"ד

מחשיב זאת כאילו יש לו שני חדרים בביתו.

וזכנו לגדל בנים ובני בנים

בלבי צפנתי אמרתך

התייחד צדיק זה בסירובו לומר דברי תורה, וכמו כן סירב לשוחח בלימוד עם אחרים, וכל זה מפני שחשש שיתערבו לו פניות זרות. והיה מפרש לשון הפסוק: "בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא לך", אני צופן בלבי את כל האמרות, למען לא יתחסר מדברי התורה, חטא מלשון חסרון.

גוי ששבת חייב מיתה

כמה אמרות בודדות בלבד יצאו מפה קדשו ונותרו לנו למחיה עד עצם היום הזה. נביא כאן את חלקם: הנה בהלכה נפסק, והובא בבאר היטב, שצריך לעשות תשובה בערב שבת. אמר על כך הרה"ק מלעלוב: הטעם שצריך לעשות תשובה בערב שבת, מפני שאמרו "גוי ששבת חייב מיתה", והרי כל חטא הנמצא אצל האדם, הוא מקצת גוי שנדבק לנשמתו, ואם כן אינו יכול להכנס אל השבת מבלי שיעשה תשובה ויסלק ממנו את ה'מקצת גוי'.

לא תאספון

ובענין מעלת אסיפת שבת אחים גם יחד, אמר בפירושו מה שאמר פרעה "לא תאספון לתת תבן לעם הַלְבָּנִים כַּתְמוֹל שְׁלֶשֶׁם הֵם יִלְכוּ וְקִשְׁשׁוּ לָהֶם תבן", כתוב

כשהאחים הקדושים הרבי ר' אלימלך והרבי ר' זושא זושא נדרו מעיר לעיר ומכפר לכפר כדי לעשות נפשות לתורה ולחסידות, נעצרו בעיר ביאלא. בהיותם שם, נמשכו אחר אור גדול שראו בכח קדושתם. הגיעו לבית הרה"ק מלעלוב שהיה אז תינוק מוטל בעריסה. אביו רבי שלמה צבי, לא היה אז בבית, שאלו את האם לדעת במה עוסק בעלה, אבי התינוק, אשר בגלל כן זכו להביא לעולם נשמה גדולה כזו. אמרה האשה שאין ידוע לה על איזה דבר מיוחד שהוא עושה. אך הצדיקים דחקו בה לספר על דרכי תהלוכותיו. התחילה האשה לספר, עד שאמרה כמשיח לפי תומה, שכל שבת כשמגיע לפיוט "יצוה צור חסדו" ואומר: "וזכנו לגדל בנים ובני בנים העוסקים בתורה ובמצוות על ישראל שלום", הוא בוכה ובוכה עד שמתעלף. אורו עיניהם של הצדיקים ואמרו: "הנה כי כן, זה מה שהועיל לו להוריד נשמה גדולה כזו לעולם".

מיגו דהוי דופן לענין עירובין

עניות גדולה שררה בבית הרה"ק מלעלוב, ודווקא מתוך עניותו עלה ונתגדל במדרגותיו. מסופר שלגודל עניותו היה לו רק חדר אחד למגורים, והיה מושך חבל באמצע החדר מצד לצד ואומר: "מיגו דהוי דופן לענין עירובין, הוי דופן לענין תשמישי הבית", והיה

מדרגותיו.

דרשתו בישיבה של מעלה

הצדיקים העידו על הרה"ק מלעלוב שכאשר עלה השמימה לאחר הסתלקותו ולא חשש כבר מפניות זרות, אמר שם תורה בסוגיא חדש במשך ארבעים יום רצופין (ולגרסא אחרת במשך צ"א יום רצופין), והצדיק אז את שיטת הב"ח המתיר חדש בזמן הזה בחו"ל.

ומעשה שהיה כך היה: כשבנו הרה"ק רבי משה מלעלוב זיע"א היה אצל הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זיע"א, סיפר לו הרה"ק מטשערנאביל: לאחר הסתלקות אבי בעל מאור עינים זיע"א, הרביתי להשתטח על ציונו והתענתי ימים ושבעות שאזכה לעשות רצון ה' באמת ובלב שלם. התגלה אלי אבי בחלומי וצוה לי לחדול מן התעניות וסיגופים, והוא יבוא אלי מדי לילה וילמד עמי. ויהי בלילה הראשון, ואבי לא התראה אלי, הגיע גם הלילה השני והשלישי, ואינו מגיע ללמוד עמי כהבטחתו. חששתי שזה מחמת שפגמתי וירדתי ממדרגותיי וכבר איני ראוי לכן, עד שלילה אחד התגלה אלי אבי ואמר לי: אל תצטער, מה שלא באתי אליך עד הנה, הוא מפני שהצדיק מלעלוב נסתלק לפני ימים אחדים, ובעלותו השמימה התחיל לומר תורה, וסגרו את כל הישיבות וצוו על כולם לילך לשיבתו לשמוע דברי אלוקים חיים מפיו. לפיכך לא אוכל לבוא אליך עוד עד שיסיים את דרשתו, אך כשיסיים, אבוא אליך ללמוד אתך...

עגונותן ושפל ברך

ידוע ומפורסם היה הצדיק בגודל האהבת ישראל שלו, נביא על כך כמה עובדות

תאספון בתוספת אל"ף והוא מלשון אסיפה. והיינו כי פרעה ראה שבני ישראל בעמדם בתורם לקבל חכן, הם מתחזקים יחד ומזה שואבים את כוחם ומאמצים את רוחם. אמר להם: לא תאספון – מעכשיו לא יעמדו יחד בתורם, אלא כל אחד יקושש בעצמו את תבנו, וכך לא יוכלו להתחזק בקירוב לבבות. עוד אמר הרה"ק מלעלוב בענין מה שמצאנו לפעמים שהתנא מדלג על כמה תיבות והלומדים מוסיפים אותן בעל פה על-ידי חיסורי מחסרא, ומאידיך מצאנו לפעמים שהתנא אומר תיבות שנראות כמיותרות וחכמי התלמוד מתייגעים ליישב שלא זו אף זו קתני.

אמר הרה"ק שהדבר תלוי באיזו מדרגה היה התנא בשעת כתיבת המשנה, אם היה בבחינת אהבה, נעשה מזה התפשטות ונכתבה לישנא יתירא, ואם היה בבחינת יראה, נעשה מזה צמצום וממילא נעשתה חיסורי מחסרא.

הסתיר את נאונותו באמצעות

צדקותו

הגה"ק בעל אבני נזר מסאכטשוב זיע"א זיע"א התבטא לאמור: היו שני צדיקים, רבי יהונתן אייבשיץ ורבי דוד מלעלוב, אצל רבי יהונתן ראו את החריפות ולא ראו את המדרגות, ואצל רבי דוד מלעלוב ראו את המדרגות ולא ראו את החריפות. אך לא יתכן שלרבי יהונתן לא היו המדרגות של רבי דוד מלעלוב, ולא יתכן שלרבי דוד מלעלוב לא היתה החריפות של רבי יהונתן. אין זה אלא שרבי יהונתן הסתיר את מדרגותיו באמצעות חריפותו, ורבי דוד מלעלוב הסתיר את חריפותו באמצעות

שיירדם מעט על מושבו כדי שיוכלו לדלג על כמה כפרים.

עם אחיו החולה

פעם הודיע לבעל העגלה שבכפר פלוני יש לו אח חולה (כל ישראל אחים) ושיצטרך לבקרו. אולם כשעברו ליד אותו כפר, נרדם על מושבו. כשראה בעל העגלה שהוא נרדם, הגביר את הצלפותיו בסוסים והמשיך לדהור על הכביש בהתעלמו מדברי הצדיק. כשהתעורר הצדיק ושאל מה עם אותו כפר, השיב לו בעל העגלה שכבר הרחיקו ממנו מאוד.

לא נכנע הצדיק והורה עליו לסבב את העגלה ולחזור אל הכפר. בהכנסו אל הכפר, נודע לו שהחולה כבר שבק חיים לכל חי. הצטער הרה"ק ואמר: לדוד'ל לא היתה הזכייה לפעול לו רפואה. מי יודע? אולי אם הייתי מגיע אליו בזמן, הייתי יכול להמשיך לו רפואה, ואף אם לאו – הלא אילו הייתי מתראה עמו בחיותו, היה מגיע לבית דין של מעלה בפנים אחרות.

נוהג היה לשאול את הכפריים: מה שלום סוסיך? ומה שלום בית מזיגתך? וכן הלאה, ומתלוויו לא היו יכולים לסבול איך משפיל את עצמו ומתאזר בסבלנות יתירה בדברו עם האנשים המגושמים...

דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל

זרעו

בהיותו פעם באחד הכפרים ותלמידו היהודי הק' מפרשיסחא זיע"א מתלווה עמו¹², נכנס לבית אחד והתמהמה שם הרבה.

וסיפורים. מסופר שבתחילת דרכו שיחר את פני הצדיק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זיע"א וביקש שיקבל אותו להמנות כאחד מבני החבורה, שאל אותו הרבי ר' אלימלך כדי לתהות על קנקנו: מיהו היהודי הגרוע ביותר בלעלוב? חשב הרה"ק מלעלוב, חשב וחשב, עד שנקב בשמו של הרוקח שהיה איש שפל מאוד ובעל עבירה. דחאו הרבי ר' אלימלך מפניו, עד שאמר לו: אני הוא היהודי הגרוע ביותר בלעלוב (ולגירסא אחרת השיב לו: עכשיו זה הרוקח, אך כשאני נמצא בלעלוב, זה אני). או אז קירבו מעט הרבי ר' אלימלך, באמרו: אם אתה יכול לראות את הטוב שבכל יהודי, עד שתחשיב אפילו את היהודי הגרוע ביותר יותר ממך, ראוי אתה שיקרבוך.

אולם עדיין לא נאות הרבי ר' אלימלך לקבלו אצלו כתלמיד, וכך נפרד ממנו הרה"ק מלעלוב בשברון לב על שאינו זוכה להימנות על תלמידיו. והי בדרכו חזרה, בעברו ליד אחד הכפרים, עצר אותו כפרי אחד והתלונן עליו: הלא יהודים בודדים בלבד גרים פה בכפר והם מוקפים בערלים ובבעלי חיים, היתכן שיהודי כמותך יעבור אליהם ולא ייכנס לדרוש בשלומם ולחזק את לבבם?! הבין הרה"ק שמן השמים נתכוונו להעיר לו בזה שעליו לעסוק יותר באהבת ישראל. קיבל על עצמו לעסוק הרבה באהבת ישראל, ולאחר זמן כשחזר אל הרבי ר' אלימלך, כיבדו הרה"ק הרבה מאוד.

מיני אז נקבע המנהג אצל הרה"ק מלעלוב, שבכל נסיעותיו, עצר בכפרים שבדרך, מחפש שם את היהודים ודורש בשלומם ומחזק את לבבם. בעלי העגלה שכבר הכירו את מנהגו והבינו שהדרך תתארך מתמתו עד מאוד, ייחלו

¹² בענין הרב והתלמיד, ראה בספה"ק תפארת שלמה (פרקי אבות) שכתב בזה הלשון: כה אמר הרב היהודי

ביתו, ביקש הרה"ק לדעת מה שינה לאחרונה בתוך ביתו, אך היהודי לא הצליח להזכור. דחק בו הצדיק, עד שנזכר שהיו לו כלי זכוכית, וכיון שהיה רואה שהילדים מפילים אותם והם נשברים אחד אחרי השני, הלך וקנה במקומם כלי מתכות שאינם נשברים. אמר לו הרה"ק: הוא הדבר, כל עוד היו לך כלי זכוכית בביתך, גבה בעל חוב את חובו מהם, ועכשיו שאין לך – הוא נאלץ לגבות את חובו מן הנפשות (וכפי שדרשו חז"ל שילהי מסכת פסחים על הפסוק הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו). הורה לו הרה"ק לחזור ולקנות כלי זכוכית כדי שיהיה לילדים מה לשבור (וכדי שיוכלו לומר גם זו לטובה' או 'מזל טוב' כל אימת שישברו). האיש עשה כמצות הצדיק והחולה שב לאיתנו.

דוד מלך ישראל חי וקיים

בשנת תרכ"ט נסע השד"ר ר' בנימין ברנשטיין זצ"ל לפולין לאסוף על יד בשביל אחזקת נכדי הרה"ק מלעלוב זיע"א הדריים בארץ ישראל. כשביקש מהגה"ק מצאנו זיע"א שיערוך לו מכתב בשביל נגיד אחד, נענה לו הגה"ק, וכשהזכיר במכתבו את שמו של הרה"ק מלעלוב, כתב אחריו "נרו יאיר". שאלו את הגה"ק מדוע הוא כותב כך, והרי כבר חלפו עברו חמישים שנה מאז הסתלקותו. התבטא הגה"ק בלשונו: דוד מלך ישראל חי וקיים.

כשיצא, שאל אותו היהודי הק' לפרש התעכבותו. אמר לו הרה"ק: ראיתי שיש ירא שמים בבית ולא יכולתי לצאת. כששאל אותו מה ראה, סיפר לו שגרו שם בבית אב ובן, אנשים בורים וריקנים, וראה איך הבן מתמלא חימה על אביו, ובחמתו כי בערה בו, אמר לו: אלמלא אסרה התורה לשפוך דם, הייתי הורג אותך. התמוגג הרה"ק בהתבטאו: איזו יראת שמים! איזו יראת שמים! הוא כבר נמצא במדרגה שיכול לרצוח את אביו ר"ל, אך מתאפק מפני שהתורה אוסרת...

מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה

באחד מערבי פסחים הגיע אליו עני אחד רעב, לא חשב הצדיק פעמיים, אלא מיד הוציא את מצות השמורה שלו, אותן מצות שעמל עליהן עמל רב, ונתן לעני לסעוד את לבו. התבטא ואמר: הלא כך אמרו חז"ל על הפסוק ושמרתם את המצות – מצוה הבאה לידך על תחמיצנה. קיימתי ושמרתם את המצות על-ידי שנתתי אותן לעני לשבור את רעבונו... פעם ראה עגלה שנוסעים בה ילדי ישראל, התעוררה בו אהבתו, וכך ניגש אל הסוס וליטף את פניו עבור שזוכה להסיע את ילדי ישראל.

כילה חמתו על עצים ואבנים

פעם סיפר לו יהודי שיש לו חולה בתוך

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

האיש האלקי מפרשיסחא זי"ע כי קבל דברי הרב הצדיק האלקי ר' דוד מלעלוב זי"ע שלא להוכיח עוד אנשים בדברי תוכחה וניאוצים כדי להשיבם בתשובה שלימה לפני הש"י ב"ה, כי אם להתהלך עמהם בדברי ריצוי ובנחת ולקרב את לבבם באהבה לעוררם ביראת שמים.

פטרוני מכון הבינני
חודש שבט

ידידנו

שמואל פנחס בן ליבא אהובה

לזכות ישועה, ברכה והצלחה בכל הענינים

ידידנו

הר"ר שלמה אייזנבערג הי"ו

לע"נ אביו

הרה"ח ר' ברוך בן ר' יצחק ז"ל

ולע"נ בנו

הילד ברוך ז"ל בן יבלחט"א ר' שלמה הי"ו